

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Ettevõtetmajanduse instituut

Hanna-Kaisa Niid

**MAJANDUSARVESTUSE SPETSIALISTIDE
KUTSESTANDARDITE SÜSTEEMI ARENDAMINE
EESTIS**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Sinaida Kalnin

Tartu 2014

Soovitan suunata kaitsmisele
(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ “ 2014. a.

..... õppetooli juhataja
(õppetooli juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. MAJANDUSARVESTUSE SPETSIALISTIDE KUTSESTANDARDITE SÜSTEEMID	8
1.1 Kutsestandardite süsteem Eestis.....	8
1.2 Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteem Eestis	16
1.3 Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteem Suurbritannias ja Ameerika Ühendriikides ning võrdlus Eestiga	24
2 RAAMATUPIDAJATE KUTSESTANDARDITE SÜSTEEMI ARENDAMISVÕIMALUSTE ANALÜÜS.....	36
2.1 Raamatupidajate kutsetunnistuste väljastamine Eestis, raamatupidajate seas läbiviidud uuringu uurimismetoodika ja valimi kirjeldus	36
2.2 Raamatupidajate kutsestandardite süsteemi kohta läbiviidud küsimustiku analüüs.....	41
2.3 Raamatupidajate seas läbiviidud küsimustikul põhinevad järeldused ja ettepanekud Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi edasiseks arendamiseks	55
KOKKUVÕTE.....	59
VIIDATUD ALLIKAD	63
LISAD	68
Lisa 1. Kutsestandardi näide	68
Lisa 2. Alates 2008. aastast kehtivad EKR tasemekirjeldused	72
Lisa 3. Töös esinevad lühendid.....	75
Lisa 4. Küsimustik	77
SUMMARY	81

SISSEJUHATUS

Euroopa Liit on tööjõu vaba liikumise probleemile keskendudes välja töötanud raamistikud ühtsete kutsestandardite koostamiseks. Seoses ühtsetele kutsestandarditele üleminekuga Eestis 2008. aastal ning varasemate Eestis kasutustel olevate raamatupidajate kutsestandardite aegumisega 2012. aasta lõpus kerkis üles küsimus Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite ja -kvalifikatsioonide ajakohasuse ning rahvusvahelistele standarditele vastavuse kohta. Seni ei ole majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardid ja -kvalifikatsioonid Eestis olnud kuigivõrd kajastatud teema, kuid koos järjest suurema tööjõuturu avanemise ning rahvusvahelisustumisega on nende tähtsus tõusnud. Sellest tulenevalt on kerkinud üles küsimus Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi praeguse sobivuse ja arendamisvõimaluste kohta.

Antud bakalaureusetöö eesmärk on Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi võrdlemine teiste riikide süsteemidega, seal hulgas nende kutse-kvalifikatsioonide ja -sertifikaatidega, pakkumaks välja lahendusi Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamiseks. Võrreldavateks riikideks on Ameerika Ühendriigid, Suurbritannia ja Saksamaa, kuid põhirõhk on suurematel majandusarvestuse spetsialistide kutseühingutel *The American Institute of Certified Public Accountants* (AICPA), *The Association of Chartered Certified Accountants* (ACCA) ja *The Institute of Chartered Accountants in England and Wales* (ICAEW). ACCA on valitud peamiseks võrdlusbaasiks, kuna ACCA harukontorid on olemas nii Lätis kui Leedus, üks ACCA tunnistus on lisatud Euroopa Komisjoni reguleeritud kutsete registrisse ning ACCA sertifikaat on levinud Eesti suurimate audiitorfirmade seas. Teiseks peamiseks võrdlusbaasiks on valitud AICPA, kuna AICPA on domineeriv majandusarvestuse spetsialistide ühendus Ameerika Ühendriikides, mis teeb laialdast koostööd kõrgharidust pakkuvate õppeastustega. Antud kutseühingud on pika ajalooga, nad on tõestanud oma kutsesertifikaatide süsteemi

toimivana oma koduriikides ning nende kutseertifikaatide süsteemi on kasutusele võtnud paljud teised riigid üle maailma. Võrreldavate kutseühingute valikul võttis autor arvesse ka keelelise aspekti, sest noorte spetsialistide seas on levinud erialane inglise keele oskus. Seetõttu jäeti võrdlusest välja naaberriigid, mille majandusarvestuse spetsialistide kutseühingud on Eestiga eeldatavasti sarnasemad kui Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia omad, kuid mille kutseeksameid sooritavad Eesti majandusarvestuse spetsialistid vähemtõenäolisemalt kui ACCA ja AICPA poolt pakutavaid kutseeksameid.

Töö eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Selgitada kutsestandardite ja -kvalifikatsioonide sisu ja nende vajalikkust.
- Anda ülevaade kutsestandardite süsteemist Eestis ning selle arengust.
- Analüüsida Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardeid keskendudes nende sarnasusele ja erinevusele ACCA, ICAEW ja AICPA analoogidega.
- Leida Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamisvõimalusi tuginedes võrdlusele ACCA, ICAEW ja AICPA analoogidega.
- Viia läbi empiiriline uuring Eestis töötavate juhtivate raamatupidajate seas, et kaardistada nende hinnang Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi hetkeolukorra ja arendamisvõimaluste kohta.
- Teoreetilise ja empiirilise uuringu tulemustele tuginedes pakkuda välja lahendusi Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi edasiseks arendamiseks.

Uurimisülesannete täitmiseks on töö jaotatud kaheks peatükiks (teoreetiline ja empiiriline osa), mis jagunevad alampeatükkideks. Töö teoreetiline osa on pühendatud kutsestandardite ja -kvalifikatsioonisüsteemide iseloomustamisele Eestis, keskendudes peamiselt majandusarvestuse spetsialistidele ning nende kutsetunnistustele ja -sertifikaatidele. Uurimisöö käigus analüüsitakse ka rahvusvaheliselt tunnustatud Ameerika Ühendriikide majandusarvestuse spetsialistide kutseertifikaate, mida pakub AICPA ning Suurbritannia majandusarvestuse spetsialistide kutseertifikaate, mida pakuvad ACCA ja ICAEW. Antud kutseühingute sertifikaate, sertifikaatide väljastamise süsteemi ja kutseühingute toimimist võrreldakse Eesti kutsestandardite, kutsestandardite süsteemi ja Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutseühingutega ning tuuakse välja peamised erinevused. Varasemalt on Eesti kutsestandardite Euroopa Liidu standarditele

vastavusega põhjalikumalt tegelenud Eesti Kutsekoda. Teemakohaseks kirjanduseks on peamiselt Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktid, raportid ning pressiväljaanded. Lisainformatsiooni saamiseks viidi Eesti Raamatupidajate Kogu juhatuse esimehega läbi lühiintervjuu ning esitati infopäringuid SA Kutsekojale.

Empiirilises osas keskendutakse Eesti kutsestandardite süsteemi arendamisvõimalustele võttes aluseks erinevused ACCA, ICAEW ja AICPA poolt pakutavate rahvusvaheliselt tunnustatud kutsesertifikaatidega. Töös viiakse läbi uuring Eestis töötavate juhtivate raamatupidajate seas, kaardistades nende hinnanguid Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi hetkeolukorrale ja arendamisvõimalustele. Audiitoreid empiirilisse uuringusse ei kaasatud, kuna audiitorite kutse on Audiitortegevuse seadusega reguleeritud ning arendamisvõimalused on seadusandlusega reglementeeritud. Analüüsi tulemusena saadud andmete põhjal pakutakse välja lahendusi Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamiseks.

Siin töös kasutatakse eesti keelse termini – raamatupidaja – asemel võimaluse korral nimetust majandusarvestuse spetsialist, sest ingliskeelses kirjanduses eristatakse ameteid *bookkeeper* ja *accountant*. *Bookkeeper*’i nimetuse all mõeldakse isikut, kes tegeleb vaid andmete sisestamise ning korrashoidmisega ning tegeleb kitsalt raamatupidamisega. *Accountant* on aga isik, kes lisaks eelnevale tegeleb ka tõlgendava analüüsiga ja raportide koostamisega ning mille alla kuuluvad ka auditeerimine, maksundus, konsultatsioonid ja korporatiivfinantsanalüüs. (McGill 2013, The development... 2012: 22) Kuigi Eestis võib raamatupidajaks kutsuda ka *bookkeeper*’i ametit pidavat isikut ning *certified public accountant* ja *chartered accountant* võrdsustuvad juba audiitori kutsega, siis parema arusaamise mõttes kasutatakse siin töös võimaluse korral nimetust *accountant* viitamaks majandusarvestuse spetsialisti ametile, kuna nende sisud haakuvad paremini. Lisaks on autor andnud omapoolse tõlke välismaiste organisatsioonide nimetustele ja sertifikaatidele, millel ei ole ametlikku eesti-keelset tõlget.

Bakalaureusetöö tulemuseks on ülevaade Eesti kutsestandardite süsteemist, sellega seonduvatest kitsaskohtadest ning selle arenguvõimalustest. Uurimustöö tulemusi on võimalik kasutada Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi edasisel arendamisel. Uurimistööd oleks võimalik edasi arendada analüüsides teiste

riikide majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteeme ning samade riikide teisi kutseühinguid, mida selles töös ei käsitletud ning uurida muid aspekte, mis võivad mõjutada kutsestandardite süsteemi arengut.

1. MAJANDUSARVESTUSE SPETSIALISTIDE KUTSESTANDARDITE SÜSTEEMID

1.1 Kutsestandardite süsteem Eestis

Mitmeid tuhandeid aastaid on inimesed töötanud erinevatel aladel, milles nad on kas paremad kui teised või aladel, mis neile rohkem meeldivad. Ühiskonna arenedes on aga inimeste spetsialiseerumine järjest olulisem. Peamine võimalus selleks tänapäeval on omandada kas kindel eriala või kutse. Eriala omandamisel õpib inimene tundma teatud valdkonda omandades teoreetilised teadmised valdkonna toimimise kohta (nt. turism, toitlustus, majandus) (BEST... 2011: 4). Kutse omandamisel aga omandatakse praktilised teadmised kindla töö tegemiseks (nt. giid, juuksur, raamatupidaja) (Mõisted 2013). Mõlemal juhul on nii tööandjale kui töövõtjale kasulik olla teadlik töötajate oskuste ja teadmiste tasemest antud alal. Selleks on Eestis välja töötatud kvalifikatsioonisüsteem, mis on lüüks haridussüsteemi ja tööturu vahel. Kvalifikatsioonisüsteem koondab endas kutsete klassifitseerimise ja kataloogimise süsteemi (kutsete kataloog), kutsestandardite süsteemi ja kutsete andmise süsteemi (kutsetunnistused). Kvalifikatsioonisüsteemi haldab SA Kutsekoda, mis loodi 2001. aasta augustis, eesmärgiga jätkata Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja poolt 1997. aastal alustatud kutsesüsteemi loomist koos riigi osalusega. Kutsekoda tegutseb kutseseaduse alusel korraldades kutsestandardite koostamist ning koordineerides kutseeksamite korraldamist.

Vastaval kutsealal tegutsemiseks vajaliku kompetentsuse ja kutsetegevuse kirjeldamiseks on loodud kutsestandardid. Töötajatele ütlevad kutsestandardid, milline kompetentsus peaks tal olema, et oma kutsealal edukalt tegutseda. Kutsestandardeid kasutatakse ka alusena õppekavade ja koolitusprogrammide koostamisel ning töötajate värbamisel ja ametijuhendite koostamisel. Nad on koostatud töö funktsionaalsest analüüsist lähtudes, kirjeldavad oodatavaid kompetentse vaadeldavate ja hinnatavatena

ning määravad ära isiku kompetentsuse hindamise viisid. Kutsestandardite koostamise ja uuendamisega tegeleb kutsenõukogu, mis koosneb erinevate valdkondade töörühmadest. Töörühm koosneb oma ala spetsialistidest: töötajad, spetsialistid, juhid ja koolitajad. (Kutsestandardid 2013) Selline töörühma kooslus aitab koostada võimalikult täpse kutsestandardi, mis katab kõik olulised ametiga kaasnevad kompetentsi nõuded.

Kutsestandard on see dokument, mis määrab kindlaks kutsekvalifikatsioonist tulenevad nõuded teadmistele, oskustele, vilumustele, kogemustele, väärtushinnangutele ja isikuomadustele (Mõisted 2013). Kutsestandard on fookuselement kutsekvalifikatsioonide süsteemis. Kutsestandard koosneb kolmest osast: A, B ja C. A osa annab üldise ülevaate kutsest ning sisaldab viiteid Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tasemele. B osa on kutsestandardi põhiline osa ning seal kirjeldatakse oodatavaid kompetentse õpitulemuste võtmes. C osa annab informatsiooni kutsestandardi kehtivusest ja standardit väljastavast institutsioonist (vt Lisa 1). Kutsestandard on baasiks kutsehariduse riikliku õppekava, kõrghariduse ja teiste õppeprogrammide koostamisel ning indiviidi kompetentside hindamisel. (Aarna *et al.* 2012: 57)

Tunnustatud kompetentsuse tase ehk hindamis- ja valideerimisprotsessi ametlik tulemus on väljendatud kutsekvalifikatsioonidena, mis saadakse, kui pädev asutus otsustab, et isik on saavutanud vastava normi kohased õpitulemused (Euroopa Parlamendi... 2007). Kutsekvalifikatsioonide kindlakstegemine toimub Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR)¹ alusel, mis koosneb neljast alaraamistikust. Eesti kutsekvalifikatsiooniraamistik loodi 2005. aastal ning selle ülesandeks on Eesti 5-tasemeline kutsekvalifikatsiooniraamistik suhestada Euroopa 8-tasemelise elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistikuga (EQF). EQF ei kirjelda konkreetseid kvalifikatsioone, vaid annab raamid kutsete standardiseerimiseks ning on mõeldud tõlkemehhanismiks erinevate kvalifikatsioonisüsteemide ja nende tasemete vahel (Recommendations... 2008: 2). Raamid on hästi jälgitavad ning eristavad tasemeid üksteisest selgete nõuete järgi.

Pärast Euroopa Liiduga liitumist oli Eestil kuni 30 aprillini 2011 üleminekuperiood, mille ajal oli Eesti kodanikel vaja teistes Euroopa Liidu riikides töötamiseks tööluba (Tööjõu... 2012). Alates 1. maist 2011 ei ole enam tööluba vajalik ning EKR-i

¹ Antud lühedi ja töös esinevate edasiste lühendite täisnimi originaalkeeles on esitatud lisas 3.

arendamine on järgmiseks sammuks tööjõu liikumise lihtsustamiseks. EKR-i suhtestamine EQF-iga toimus 2008. aasta detsembrist 2011. aasta augustini. EQF-ga vastavuses olevad alates 2008. aastast kehtivad kaheksa tasemekirjeldust on lisatud lisadesse (vt Lisa 2.). Kvalifikatsiooniraamistiku tasemete kirjeldused määratlevad haridussüsteemi õpitulemuste ja kutsete süsteemi kutsetasemete üldnõuded (Tasemekirjeldused 2013). Praegused EKR tasemekirjeldused on identsed EQF-i tasemekirjeldustega. Need on ühildatud „parima sobivuse“ printsiibil ning põhinevad kümnel kvaliteedi ja protseduuri kriteeriumil. Tänu EQF-i struktuurile on sellel printsiibil kaks dimensiooni:

- kohaliku kvalifikatsiooni või taseme parim sobivus EQF-i tasemega;
- parim sobivus õppimise tulemuste põhjal (teadmised, oskused, autonoomsuse ja vastutuse suurus).

Eesti kvalifikatsiooniraamistik hõlmab endas nii formaalhariduse, kutsehariduse kui ka kõrghariduse kvalifikatsioone ja kutsekvalifikatsioone ehk kutseid. Alljärgnevas tabelis on esitatud formaalhariduse kvalifikatsioonide sidumise tulemus EKR-i tasemetega.

Tabel 1. Formaalhariduse kvalifikatsioonid vastavuses EKR-i tasemetega.

Formaalhariduse kvalifikatsioonid	EKR tasemed
Toimetuleku õppekava lõputunnistus	1
Lihtsustatud õppekava lõputunnistus Põhikooli lõputunnistus Põhihariduse nõudeta kutseõppe tunnistus	2
Põhihariduse baasil kutseõppe tunnistus	3
Gümnaasiumi lõputunnistus Kutsekeskhariduse lõputunnistust Keskhariduse baasil kutseõppe tunnistus	4
-	5
Bakalaureusekraad Rakenduskõrgharidusõppe diplom	6
Magistrikraad	7
Doktorikraad	8

Allikas: (Eesti kvalifikatsiooniraamistik 2013)

Kuna kutsekvalifikatsioonide on Eestis 620, siis neid kõiki ei ole võimalik eraldi välja tuua, kuid üldjoontes paigutuvad nad Eesti kvalifikatsiooniraamistikku järgmiselt (Eesti kvalifikatsiooniraamistik 2013):

- EKR tase 2: abikokk, ...;
- EKR tase 3: puusepp, ...;
- EKR tase 4: IT spetsialist, ...;
- EKR tase 5: meister-puusepp, ehitusjuht, ...;
- EKR tase 6: insener, ...;
- EKR tase 7: diplomeeritud insener, diplomeeritud arhitekt ...;
- EKR tase 8: volitatud insener, volitatud arhitekt,

Eesti kutsesüsteemi arendamine põhineb Euroopa Komisjoni 2000. aastal vastu võetud Lissaboni strateegial, mille eesmärk on muuta Euroopa Liit kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamiliseks teadmistel põhinevaks majanduseks maailmas. Euroopa Komisjon leiab, et kodanike elukestev õpe on hädavajalik isikliku arengu, konkurentsivõime, tööhõive ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seisukohalt. Komisjon soovib, et elukesteva õppe arendamine ja tunnustamine hõlbustaks töötajate ja õppurite riikidevahelist liikumist ning aitaks vastata Euroopa tööturu pakkumisele ja nõudmisele. Komisjoni Rohelises raamatus (2011: 1) on rõhutatud, et kutsekvalifikatsioonidel põhinevatel piirangutel on samasugune ahistav mõju kui rahvusel põhineval diskrimineerimisel. Koormavaid ja ebaselgeid kvalifikatsioonide tunnustamise menetlusi nimetati Euroopa Komisjoni 2010. aasta aruandes kodakondsuse kohta üheks peamiseks takistuseks, millega Euroopa Liidu kodanikud oma igapäevaelus ikka veel kokku puutuvad. Euroopa Komisjon (2009: 2) nendib, et spetsialistide liikuvus on Euroopa Liidus ikka veel väike (ainult 4% tööjõust on kunagi elanud ja töötanud muus liikmesriigis ning ligikaudu 2% elab ja töötab praegu muus liikmesriigis) ning leiab, et suurenenud liikuvus aitaks täita kõrgelt kvalifitseeritud töökohti, sest aktiivse elanikkonna hulk väheneb. Rohelises raamatus (2011: 1) on avaldatud, et Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse prognooside kohaselt on 2020. aastaks vaja 16 miljonit täiendavat inimest kõrget kvalifikatsiooni nõudvate töökohtade täitmiseks, mis toob kaasa tõsise spetsialistide puudujäägi. Puudujääki saaks leevendada Euroopa Liidu sisese spetsialistide liikumisega ning osaliselt saaks puudujääki korvata Komisjoni arvamuse

kohaselt väljaspoolt Euroopa Liitu kvalifikatsiooni omandanud isikutega, kes on praegu vastamisi suurte probleemidega, et oma kvalifikatsioone Euroopa Liidus tunnustada.

Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku põhieesmärgiks on stimuleerida kodanike liikuvust ühest riigist teise ja soodustada nende elukestvat õpet. EQF-i tuumaks on õppimise tulemustele põhinev lähenemisviis, mille juures õpingute kestvus ei ole oluline (European... 2013). Eesti kaheksatasemeline kvalifikatsiooniraamistik on Eestis läbi viidud viieaastase arendusprogrammi „Kutsete süsteemi arendus“ tulemus. Arendusprogrammi põhilised eesmärgid sisaldavad endas üleminekut kompetentside hindamisele olenemata sellest, kuidas need on omandatud, üleminekut osade kaupa kutse andmisele, ning kutsete omavahelise võrreldavuse suurenemist. Euroopa Komisjon soovib, et tänu kvalifikatsiooniraamistikule on iga kvalifikatsioon saavutatav erinevate haridus- ja karjääriteede kaudu ning mitte ainult kutsekvalifikatsioone ei kohandataks olemasolevate õppekavade järgi, vaid haridust pakuvad institutsioonid arendaksid oma õppekavu vastavalt hariduse ja koolituse kvaliteedi tagamise põhimõtetele (Euroopa Parlamendi... 2007: 5) ning teeksid omavahel rohkem koostööd (Recommandation... 2008: 1). Uuendustena ühildati vastavalt kutseseadusele ka esmataseme kutse andmine õppeasutuse lõpetamisega ning seoti EKR EQF-iga.

Kuigi formaalhariduse ja Eesti Kutsekvalifikatsiooniraamistiku tasemed on omavahel vastavuses, esineb neis siiski erinevusi. Näiteks, kuigi põhihariduse tunnistuse ja EKR taseme 3 vahel on väga palju sarnasusi, siis põhihariduse tunnistus kirjeldab omandatud õpitulemusi tasemel „hea“, aga EKR kirjeldab taseme 3 õpitulemusi tasemel „suurepärase“. Selle põhjal vastab põhihariduse tunnistus siiski pigem EKR tasemele 2. (Aarna *et al.* 2012: 27) Põihariduse kvalifikatsioonide ja EKR kvalifikatsioonide vastavust iseloomustab tabel 2.

Tabel 2. Põhihariduse kvalifikatsioonide ja EKR kvalifikatsioonide omavaheline vastavus

EKR tase	Põhihariduse kvalifikatsioon	Kommentaariid
Tase 1	Põhihariduse baasil välja andtud tunnistus keskmiste ja raskete õpihäiretege lastele mõeldud õppekava põhjal	
Tase 2	Põhihariduse tunnistus Põhihariduse tunnistus lihtsustatud õppekava järgi	Õpitulemused on kirjeldatud tasemel „hea“
Tase 3	Keskhariduse tunnistus	Õpitulemused on kirjeldatud tasemel „rahuldav“

Allikas: (Aarna *et al.* 2012: 29)

Formaalharidusele lisaks on EKR-s esindatud kutseharidus ning kutsehariduse standardid. Kutsehariduse standardid on Eesti Vabariigi valitsuse poolt määratud kutsehariduse programmide nõuete kogumik. Kutsehariduse standardid haakuvad EKR tasemetega lisatingimusteta.

Tase 5 formaalhariduse kvalifikatsioonina ei ole Eesti Kvalifikatsiooniraamistikus esindatud (vt tabel 1). Nii bakalaureusekraad kui ka rakenduskõrghariduse tunnistus on EKR kuuendal tasemel, kuigi nende fookus on erinev. Kõrgema hariduse ja EKR tasemete vahel ei ole muid suuremaid erinevusi kui see, et kõrgema hariduse kvalifikatsioonid kirjeldavad õpitulemusi minimaalsel tasemel ja EKR kvalifikatsioonid keskmisel tasemel.

EKR-i on lisatud vaid riiklikult tunnustatud kvalifikatsioonid. Kvalifikatsioonide riiklikuks tunnustamiseks peavad nad olema:

- defineeritud vastavalt õppimise tulemustele põhinevale standardile ning vastama kohaliku kvalifikatsiooniraamistiku standarditele,
- väljastatud riiklikult tunnustatud institutsiooni poolt.

EKR taset ühildatakse kutsekvalifikatsioonidega järgmiste põhimõtete järgi (Aarna *et al.* 2012: 57-58):

1. Kui kõigil kompetentsidel on sama EKR tase, siis määratakse vastav EKR tase.

2. Kui kvalifikatsioon sisaldab erinevate EKR tasemetega kompetentse, siis analüüsitakse kompetentside tähtsust ja antakse kompetentsidele kaalud skaalal 2 (tähtis, väga tähtis).
3. Kvalifikatsiooni EKR tase arvutatakse kompetentside EKR tasemete kaalutud keskmise tasemenä ja ümardatakse lähima täisarvuni.

Oma kutsealaseid oskusi on võimalik lasta ametlikult hinnata ehk sertifitseerida, mille tulemusena väljastatakse kutsetunnistus. Kutsetunnistuse omamine on vabatahtlik ning ei ole töötamise eeltingimus, välja arvatud seadusega nõutud ametitel, kuid annab tööandjale parema pildi töötaja oskustest ning aitab planeerida oma karjääri ja arengut. Ametialasid, kus kutsetunnistuse omamine on seadusega nõutud, nimetatakse litsenseeritud ametiteks.

Kuna kutsekvalifikatsiooniraamistiku rakendamine Euroopa Komisjoni poolt ettenähtud korras on soovituslik, siis paljud Euroopa Liidu liikmesriigid ei ole seda veel üle võtnud. Sealjuures ei ole erinevates liikmesriikides reguleeritud samad kutsed. Näiteks audiitori kutse ei ole lisatud Eesti kutseregistrisse ega ka Euroopa Komitee registrisse, kuid Maltas on reguleeritud kutseregistrisse lisatud ka audiitori kutse ning sellega on võimalik tutvuda ka Euroopa Komitee kodulehel. Eesti on üks vähesi Euroopa Liidu liikmesriike, kus olemasolevatele kutsetele on Euroopa Kvalifikatsiooniraamistik üle võetud täielikult kujul ning Eesti Kutsekvalifikatsiooniraamistiku registris olevatel kutsetel on otsene viide Euroopa Kvalifikatsiooniraamistiku registris olevale samaväärsele kutsele. Euroopa Komitee kodulehel on register kõigi Euroopa Liidu liikmesriikide reguleeritud kutsetega. Samas on mitmed liikmesriigid siiski oma kvalifikatsiooniraamistikku arendanud, näiteks on palju riike ühinenud automaatse tunnustamise süsteemiga, mida on 2011. aasta seisuga kohaldatud juba 6,4 miljoni kodaniku suhtes (Roheline... 2011: 2). Kutsete puhul, kus automaatset tunnustamist ei ole võimalik rakendada, soovib Komisjon vähendada aega tunnustamisprotsessi läbimiseks. Komisjon soovib, et praeguse maksimaalselt nelja kuu asemel võtaks tunnustamine aega vaid ühe kuu.

Peale Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike kvalifitseeritud tööjõu liikumise, määrab Euroopa Parlament reeglid ka Euroopa Liidu kodanike väljaspool Euroopa Liitu omandatud kvalifikatsioonide tunnustamisel Euroopa Liidus. Väljaspool Euroopa Liitu

omandatud kvalifikatsioonidel nõuab Euroopa Liit, et kodanikul oleks kolmeaastane seaduslik ja reaalne töökogemus ning et need vastaksid Euroopa Liidu samaväärse kvalifikatsiooni miinimumnõuetele. Sel juhul käsitletakse kvalifikatsiooni nii, nagu see oleks algselt omandatud Euroopa Liidus.

1.2 Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteem Eestis

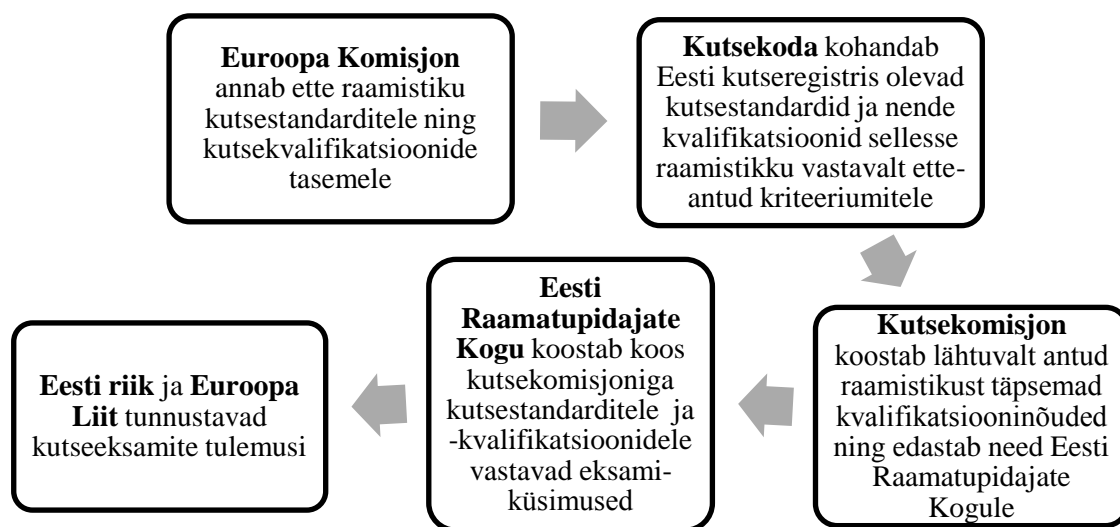
Eestis on seoses hiljutise finantskriisiga üles kerkinud arvestusala asjatundjate kutsestandardite ja -kvalifikatsioonide vajalikkuse ja arendamise küsimus. Ettevõtte Ernst & Young raamatupidamisteenuste osakonna konsultant Triin Sepp (Sepp 2013) arutleb raamatupidajate erinevate kutsekvalifikatsioonide sisu üle. Sepp toob välja erinevate raamatupidaja ametikohtade nimetustena nii raamatupidaja, raamatupidaja assistendi, finantsassistendi, sekretär-raamatupidaja, büroojuht-raamatupidaja, raamatupidaja pearaamatupidaja ülesannetes, vanemraamatupidaja, juhtiva raamatupidaja kui ka bilansi-võimelise raamatupidaja. Kutsekojas on aga esindatud raamatupidaja kutsetena vaid raamatupidaja assistent I, raamatupidaja II ja III, raamatupidaja V, vanemraamatupidaja ja juhtivaraamatupidaja. Kuigi arvestusala asjatundjateks peetakse peale vandeaudiitorite, pearaamatupidajate ja finantsjuhtide ka analüütikuid, siseaudiitoreid ja majandusstatistika eksperte (Ojamaa 2010: 3), siis eraldi kutsestandardid analüütikutele ja arvestusala teadlastele ei ole Eesti Kutsekoja registris esindatud. Pearaamatupidaja kutse arvestatakse vanemraamatupidaja kutsestandardile vastavaks (Vanemraamatupidaja... 2012: 2) ning finantsjuhti peetakse vastavaks juhtivaraamatupidaja kutsestandardile (Juhtivaraamatupidaja... 2012: 2). Arvestusala asjatundjate kutsealad (v.a. audiitorid) ei ole seadusega reguleeritud, mistõttu kutsetunnistuse omandamine antud aladel on vaba-tahtlik.

Kuni 01.01.2014 kehtisid järgmised raamatupidajate kutsestandardid: raamatupidaja assistent I, mis vastab EKR tasemele 5, raamatupidaja II, mis vastab EKR tasemele 6 ja raamatupidaja III, mis vastab EKR tasemele 7. Alates 07.06.2012 kehtivad paralleelselt ka kutsestandardid raamatupidaja V, mis vastab samuti EKR tasemele 5, vanemraamatupidaja, mis vastab EKR tasemele 6, ning on lisandunud juhtivaraamatupidaja, mis vastab EKR tasemele 7. Alates 01.01.2014 jäävad kehtima vaid uuemad kutsestandardid, mis on koostatud vastavalt EQF soovitudele ning on hästi jälgitavad. Raamatupidajatele kutset väljastav institutsioon on Eesti Raamatupidajate Kogu, kes tegeleb isiku kompetentsuse kutsestandardile vastavuse hindamise, kutsetunnistuse väljastamise ning muu kutsega seonduvate dokumentide korraldamisega. Isiku kompetentsuse hindamine ning kutsetunnistuse väljastamine toimub Eesti Raamatupidajate Kogu poolt tasu eest.

Isiku kompetentsuse hindamiseks kasutatakse nii kirjalikku eksamit kui ka võetakse arvesse esitatavaid dokumente kompetentsuse tõestamiseks.

Raamatupidaja I taseme eksami tegemiseks on soovituslik vähemalt keskharidust tõendav dokument, erialane töökogemus ei ole kohustuslik, kuid on eeldatav. Raamatupidaja II taseme eksami tegemiseks on nõutud kaheaastane töökogemus ja bakalaureusekraad või rakendus-kõrgharidus. Raamatupidaja III taseme eksami soovitatav haridustase rakenduskõrgharidus ning nõutud on 5-aastane töökogemus raamatupidajana. Uute kutsestandardite puhul on nõuded veidi muutunud. Raamatupidaja, tase 5 kutsestandardiks on soovitatav erialane kutseharidus keskhariduse baasil ja/või eelnev töökogemus raamatupidajana ja/või läbitud raamatupidamise täienduskoolitus. Vanemraamatupidaja, tase 6 nõuab kõrgharidust (bakalaureusekraad või rakenduskõrgharidus) ning nõutud on 2-aastane töökogemus raamatupidajana. Vajalik on ka pidev enesetäiendamine, tagamaks regulatsioonide muutustega kursis olekut, kuid ei ole täpsustatud kuidas ning mis mahus enesetäiendamine peaks aset leidma. Juhtivraamatupidaja, tase 7 nõuab magistrikraadi või sellele vastavat kvalifikatsiooni ning 5-aastast töökogemust koos pideva enesetäiendamisega, kuid ka siin pole täpsustatud kuidas ning mis mahus.

Eestis toimub raamatupidajate kvalifikatsiooninõuete kindlakstegemine järgmiselt: kvalifikatsiooniraamistiku koostab Komisjon ning edastab selle liikmesriikide kutset andmisega tegelevatele organisatsioonidele. Eestis on selleks SA Kutsekoda. Täpsemad kvalifikatsiooninõuded etteantud raamistiku piirides määrab antud ametialaga seonduvatest spetsialistidest koosnev kutsekomisjon, mis edastab kvalifikatsiooninõuded Eesti Raamatupidajate Kogule. Eesti Raamatupidajate Kogu koostab koos kutsekomisjoniga lähtuvalt kvalifikatsiooninõuetest eksamiküsimused vastava taseme kutsetunnistuste andmiseks. Eesti kutsekvalifikatsioonide määramise süsteem on illustreeritud järgneval joonisel.

Joonis 1. Raamatupidajate kutsekvalifikatsioonide määramise süsteem Eestis.
Allikas: Autori koostatud

Raamatupidajate kutse omandamine toimub Eestis valdavalt kutsekoolides. Majandusarvestuse eriala keskhariduse baasil pakub Eestis 9 kutsekooli (Kutseharidus.ee 2013):

- Hiiumaa Ametikool,
- Pärnu Saksa Tehnoloogiakool,
- Tartu Kutsehariduskeskus,
- Narva Kutseõppekeskus,
- Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus,
- Tallinna Majanduskool,
- Lääne-Viru Rakenduskõrgkool,
- Pärnumaa Kutsehariduskeskus,
- Haapsalu Kutsehariduskeskus.

2014. aasta sügisest on kutsekoolidel võimalus hakata ise raamatupidaja, tase 5 kutse-tunnistusi väljastama vastva õppekava edukalt läbinud õpilastele. 27. novembril toimunud Majandusarvestuse Õpetajate Kogu (MÕK) I koosolekul avaldas Eesti Raamatupidajate Kogu juhatuse esimees Tõnis Blank, et liigutakse selle poole, et tulevikus saaksid kõrgkoolid pakkuda ettevalmistust vanemraamatupidaja taseme tunnistuse omandamiseks (Blank 2013b). Seisuga 1.jaanuar 2014 on Eestis võimalik raamatupidaja kutse kõrgharidust omandada kahes ülikoolis:

- Eesti Maaülikoolis bakalaureuseõppe õppekaval „Maamajanduslik ettevõtlus ja finantsjuhtimine“, mis on keskendunud maamajanduslikule suunale ning magistriõppe õppekaval „Majandusarvestus ja finantsjuhtimine“ kaugõppe vormis.
- Tallinna Tehnikaülikoolis nii magistriõppe õppekaval „Ärerahandus ja majandusarvestus“ õhtuses õppes kui ka Tallinna Kolledžis rakenduskõrghariduse õppekaval „Majandusarvestus“.

Täpsema informatsiooni saamiseks Eesti Raamatupidajate Kogu tegemiste kohta viis autor läbi kirjaliku intervjuu Eesti Raamatupidajate Kogu juhatuse esimehe Tõnis Blankiga. Tõnis Blank (2013a) tõdes, et Eesti ainus raamatupidajate ühing - Eesti Raamatupidajate Kogu (ERK) - ise raamatupidajate koolitamiseks suuremahulisi koolitusi ei paku, koolitused jäävad 1-2 päeva piiresse. I taseme (uue 5-nda taseme) tegijatele pakutakse ühepäevast konsultatsiooni, kus tutvustatakse eksami tüüpülesandeid. II taseme (uue 6-nda) tegijatele on ette nähtud kahepäevane konsultatsioon, kus vaadeldakse eksamitöö nii teoreetilisi kui ka praktilisi teemasid. Lisaks on ERK viimasel ajal pakkunud II (6) taseme tegijatele ka võimalust osaleda eraldi teabepäevadel, kus käsitletakse varasemates eksamitöödes tehtud vigu. ERK kodulehel on reeglina üleval varasemate eksamitööde näidisülesanded ja testid. Varasemaid näidisülesandeid leiab ka raamatupidaja portaalist www.rmp.ee. Samuti on üleval programm, mille ulatuses peaksid teadmised olema. (*Ibid.*)

ERK-s puuduvad ka õpingute toetamiseks mõeldud stipendiumid, sest ERK-l kui mittetulundusühingul ei ole võimalusi kutse omandamiseks stipendiume pakkuda. Küll aga on ERK stipendiume andnud kutsetunnistuse noorte raamatupidajate kutsevõistluse võitjatele (esikolmikule). Arvestusala ametit püüab Eesti Raamatupidajate Kogu populaarsemaks muuta koostöös Rahandusministeeriumi ning Audiitorkoguga korraldades iga-aastaseid arvestusala uurimistööde konkursse, pakkudes soliidseid rahalisi auhindu nii õpilastele/tudengitele kui ka parimate tööde juhendajatele. (*Ibid.*) Samuti on asutamisel ERK noorteühendus.

Eesti Raamatupidajate Kogu koostöö Eesti haridusasutustega on Tõnis Blanki sõnul (*Ibid.*) tihe. Käiakse kohtumas kutsekooli õpilastega ning tutvustatakse ERK-d ja selle tegemisi, ühtlasi räägitakse kutseksamite vajalikkusest ja kutsutakse õpilasi eksamile.

Erinevate koolitajate ja konverentsikorraldajate üritustel on Tõnis Blank ise ERK-d ja kutseeksamite korraldamist tutvustanud. Kutsekoda on korraldanud eraldi kampaaniad kutseomistamise teemadel ja välja andnud erilehte „Kutseleht“. See leht sisaldas ka raamatupidamist puudutavaid artikleid ja raamatupidajate edulugusid.

Peale teavitustöö tehakse haridusasutustega koostööd ka õppekavade koostamisel. Raamatupidaja kutset pakkuvate kutsekoolide õppekavad peavad põhinema raamatupidaja kutsestandardil. Näiteks osaleb ERK juhatuse esimees käesoleval ajal Tartu Kutsehariduskeskuse avaliku sektori asutuse finantsisti eriala uue õppekava koostamise töörühmas. Kui koolidel tekib esmase kutse andmise õigus, siis nad saavad anda koos diplomiga eraldi tunnistuse või märke diplomile teatud taseme kutsekvalifikatsioonile vastavuse kohta. Sellisel juhul kutse omandamiseks üldiselt eksameid enam tegema ei pea. Reeglina saab kutsekooli lõpetaja taotleda I (5) taset, mille kohta saab ka vastava kutsekvalifikatsiooni. Praegu toimub kutsekoolides õpe lähtuvalt vanast standardist, üleminek uutele kutsestandarditele saab toimuda järk-järgult. Praegused lõpetajad saavad sooritada seega I taseme eksamit. Need, kes omavad praktilist töökogemust raamatupidajana, saavad taotleda taset 5. (Blank 2013a)

ERK juhatuse esimehe sõnul puudub ERK-l tihedam koostöö Eesti ettevõtetega, koostööleping on vaid Audiitorkoguga. Samas on leitud koostööks uusi sihtrühmi kohalike omavalitsuste ja põllumajanduskonsulentide näol. (*Ibid.*) Järgnevalt uurib autor lähemalt audiitorite kutse omandamist Eestis.

Audiitorite kutseid ei ole Eesti Kutsekoja registrisse lisatud. Audiitorite (nii sise- kui ka vandeaudiitorite) tegevust reguleerib Audiitorkogu ning audiitorite tegevus on audiitoritegevuse seaduses reguleeritud, mistõttu ei saa neid praegu kehtiva Kutseseaduse tõttu ilmselt kutseregistrisse lisada (Aarna 2013). Nii sise- kui ka vandeaudiitorite kutsetegevuse reguleerimiseks on koostatud kutsestandardid, kuid neid ei ole koostatud lähtuvalt EQF nõuetest. Informatsiooni kutsestandardite kohta on võimalik leida mitmetest erinevatest dokumentidest nagu kutseliste arvestusekspertide eetikakoodeks (Eesti), kvaliteedikontrolli standardid, vandeaudiitori kutsetegevuse standardite eessõna (Eesti), kindlustandvate teenuste rahvusvaheline raamistik (Eesti), auditeerimise standardid, ülevaatamise teenuse standardid, kindlustandvate teenuste standardid ja seonduvate teenuste standardid.

Informatsioon audiitorite kutsega seonduvate standardite kohta tundub autorile põhjalik ning lähtub rahvusvahelistest audiitortegevuse standarditest, mis on kehtestatud Rahvusvahelise Arvestusekspertide Föderatsiooni poolt. Vandeaudiitorite kutsestandardid põhinevad Rahvusvahelise Auditeerimise ja Kindlustandvate Töövõtude Standardite Komitee põhimõtetel ja rahvusvahelistel standarditel. Audiitorite Kogu on Euroopa Audiitorite Föderatsiooni korrespondentliige alates 2004. aastast. Informatsioon siseaudiitorite kutsestandarditest põhineb IIA ehk Siseaudiitorite Instituudi poolt avaldatud informatsioonil. Audiitorite kutse eksameid korraldab Audiitorkogu ning sooritada saab vandeaudiitori eksamit ning siseaudiitori eksamit, mis vastab rahvusvahelisele sertifitseeritud siseaudiitori ehk CIA sertifikaadile. Vandeaudiitori kutsetunnistuse saamiseks tuleb edukalt sooritada audiitori kutseksam, omada vähemalt bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse diplomit, olla laitmatu reputatsiooniga ning olema praktiseerinud kolm aastat vandeaudiitori juhendamisel. Aastatel 2000-2008 lisandus 76 uut vandeaudiitorit. (Kes on... 2013) 2009-2011 aastatel väljastatud audiitori kutsetunnistuste kohta autor informatsiooni ei leidnud, kuid on teada andmed viimase kahe aasta kohta:

- 04.01.2012 kinnitati 46 vandeaudiitori eksamitulemused (VKS-testi sooritamise... 2013),
- 07.03.2013 anti kutse neljale uuele vandeaudiitorile,
- 03.05.2013 kinnitati 42 vandeaudiitori eksamitulemused (Kutseeksami sooritamise... 2013).

Kokku on 2013. aasta 22. märtsi seisuga Audiitortegevuse registris 310 kehtiva kutsetunnistusega vandeaudiitorit (Audiitortegevuse portaal 2013).

Rahvusvaheliste raamatupidajate ühingute harukontoreid Eestis ei ole, kuid Eestis tegutseb Eesti Siseaudiitorite Ühing, mis on IIA liikmesorganisatsioon. Eesti Siseaudiitorite Ühing pakub võimalust omandada sertifitseeritud siseaudiitori ehk CIA sertifikaati, valitsuse auditeerimise spetsialisti ehk CGAP sertifikaati ning riski juhtimise valdkonna ehk CRMA sertifikaati. Samas ei paku Eesti Siseaudiitorite Ühing võimalust omandada finantsteenuste audiitori ehk CFSA ega enese analüüsi kontrolli ehk CCSA sertifikaate, mida globaalne ühendus IIA pakub.

Majandusarvestuse spetsialisti kutseid väljastab Eestis ka Rahandusministeeriumi Järevalve nõukogu. Eesti on teadaolevalt ainus riik Euroopas, kus kutset saab väljastada ministeerium. Järevalve nõukogu väljastab hetkel raamatupidamise eriosa ja vandeaudiitori eriosa tunnistusi, kuid on idee ühendada need eriosad ning Audiitorkogu poolt pakutav siseaudiitori eriosa juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardiga. Mõte on lisada samale kutsestandardile ka juhtimisarvestuse eriosa, mis kujutaks endast CMA ehk juhtimisarvestuse spetsialisti ja CFA ehk finantsanalüüsi sertifikaate. (Blank 2013b) Sel juhul saaks juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardi põhiosa raamatupidamise või arvestuse üldosaks ning sellele lisanduks neli eriosa: praktilise raamatupidamise eriosa, vandeaudiitori eriosa, siseaudiitori eriosa ning juhtimisarvestuse eriosa. Selline ühendamine nõuaks aga tõenäoliselt suuremat koostööd Eesti Raamatupidajate Kogu ja Audiitorkogu vahel ning mitmeid ümberkorraldusi.

Eelneva analüüsi põhjal järeldub autorile Eesti kutsekvalifikatsioonide süsteemi hea reguleeritus. Eesti ainus raamatupidajate ühing - Eesti Raamatupidajate Kogu - on küll võtnud eesmärgiks oma huvide teadvustamise ning raamatupidaja elukutse ja staatuse väärtustamise ja kaitsmise ühiskonnas (Eesti Raamatupidajate... 2010: 1), kuid ei ole tähelepanu osutanud elukutse arendamisele ega ühingu huvide kaitsmisele. Seega ei ole ametlikult Eestis organisatsiooni, kes tegeleks süsteemselt raamatupidaja kutse arendamisega. Kirjalikus lühiintervjuus märkis Kutsekoja juhatuse liige ning „Kutsete süsteemi arendamise“ programmi juht Maaja-Katrin Kerem (2013), et hetkel kehtivad raamatupidajate kutsestandardid kajastavad õigesti töömaailma vajadusi. Kui ettevõtetest ja raamatupidajatelt laekub tagasisidet, et midagi peaks muutma, siis kantakse selle eest hoolt, et standardid üle vaadataks ja vajalikud muudatused sisse viidaks. Kerem hindab Eesti Raamatupidajate Kogu rolli raamatupidaja kutse arendamisel väga heaks ning oskab soovitada vaid tõhusamat teavitustööd nii raamatupidajate kui ettevõtete suunal.

Audiitori kutse arendamine tundub autorile olevat Eestis paremas seisus kui raamatupidaja kutse arendamine. Audiitoritelt nõutakse pärast kutsetunnistuse omandamist aktiivset osalust audiitorluses tegevusloa aktiivsena hoidmiseks. Audiitorkogu liikmeteks arvestatakse automaatselt kõik audiitorite nimekirja kantud audiitorid. Audiitori eksamiks ettevalmistumiseks pakub Audiitorkogu 2013-2014 majandusaasta

jooksul erinevaid koolitusi 92 akadeemilise tunni ulatuses. Audiitorkogu missiooniks on „edendada arvestusekspertide kutseala arengut Eestis ning toetada oma liikmeid kutse- ja äritegevuses.“ (Audiitorkogu... 2012: 6) Kuigi otsene koostöö haridusasutustega ei ole tugev, leiab autor, et Audiitorkogu on muus osas arvestusala asjatundjate kutse arendamisel edukas.

Autori arvates aitaks raamatupidaja kutse arendamisele Eestis suuresti kaasa kui Eesti Raamatupidajate Kogu teeks rohkem koostööd ettevõtetega ning lisaks raamatupidaja kutse arendamise oma põhikirja ja tegevuse eesmärkidesse. Samuti aitaks majandusarvestuse spetsialisti kutse arendamisele kaasa tihedam koostöö Eesti Raamatupidajate Kogu ja Audiitorkogu vahel.

1.3 Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteem Suurbritannias ja Ameerika Ühendriikides ning võrdlus Eestiga

Vana-Kreeka perioodist peale on inimesed pidanud arvet oma tehtud tehingute üle, kuid majandusarvestuse kutse alusepanijaks peetakse Luca Pacioli't, kes 1494. aastal kirjutas esimese teadaoleva kirjaliku kahekordse kirjendusega majandusarvestuse teose „Summa di Artihmetica“. Tema töö on aluseks tänapäeva majandusarvestuse metodoloogiale ning ühtlasi võib teda pidada ka majandusarvestuse läbipaistvuse üheks esikujuks. (McGill 2013) Esimene teadaolev raamatupidajate ühing *The Society of Accountants* loodi aga Inglismaal 1870ndatel ning see ühendas kõiki Inglismaa raamatupidajaid. 11. mail 1880 võeti kasutusele nimetus *chartered* (tunnustatud/volitatud) ühingu nime ees, mis viitas selle ühingu prominentsusele, stabiilsusele ja tööviljakusele. Tiitli andis Inglismaa kuninganna Victoria (The development... 2012: 3, 9-10). Tänapäeval kasutatakse Suurbritannias seda nimetust iga majandusarvestuse spetsialisti nime ees, kes on läbinud vastava eksami ning omandanud oma erialal töötamiseks sertifikaadi. Riiklikult tunnustatud ühingu asutamisega kehtestati ka esimesed kompetentsuse nõuded arvestusala ameti pidajatele.

Edasi arenes majandusarvestuse spetsialistide kutse suuresti tänu esimestele majandusarvestuse ettevõtetele ja nende kehtestatud reeglitele ning loodud majandusarvestuse ühendustele ICAEW ehk Inglismaa ja Wales'i Tunnustatud Raamatupidajate Instituut², CIPFA ehk Korporatiivlaekurite ja -raamatupidajate Assotsiatsioon³, tänapäeva ACCA eelkäijale Raamatupidajate Korporatsioonile⁴ (*Corporation of Accountants*) ning tänapäeva CIMA eelkäijale Kulu ja Tööde Raamatupidajate Instituudile⁵ (*Institute of Cost and Works Accountants*). (*Ibid.*: 13-14, 19)

Raamatupidaja kutse arendamisega ülemaailmsel tasandil tegeleb Rahvusvaheline Raamatupidajate Föderatsioon⁶ ehk IFAC, kes teeb koostööd mitmete rahvusvaheliste

² Autori tõlge.

³ Autori tõlge.

⁴ Autori tõlge.

⁵ Autori tõlge.

⁶ Autori tõlge.

organisatsioonidega nagu Maailmapank ja OECD. IFAC toetab raamatupidajate ühingute arengut tugevdades juba olemasolevaid riiklikke ja regionaalseid organisatsioone ning aidates luua uusi seal, kus neid veel ei eksisteeri. Toetamise meetoditeks on mentorlusprogrammid, abipakkumise algatused ja teised toetavad tegevused. Oma toetavat tegevust teostatakse Professionaalse Raamatupidamise Organisatsiooni Arendamise Komitee⁷ (*Professional Accountancy Organization Development Committee*) kaudu. Komitee aitab kaasa raamatupidamisvõimekuse ja oskuste arendamisele, ning tõstab teadlikust raamatupidamisspetsialistide rollist ja vajalikkusest, eriti arenevates riikides. (Professional... 2013)

Umbes 1880ndatel rakendati majandusarvestuse spetsialistide kutset ka Ameerika Ühendriikides. Kui varem majandusarvestuse spetsialisti kutset Ameerikas veel ei eksisteerinud, siis tänu Inglismaalt ja Šotimaalt tulnud immigratidele asutati 1887. aastal oma ühing nimega the *American Association of Public Accountants* (tänapäeva AICPA eelkäija) ehk Audiitorite Ameerika Ühendus⁸ (Kay *et al.* 1989: 45-4), mis ühendab endas peale audiitorite ka teisi majandusarvestuse spetsialiste.

Ameerika ja Suurbritannia majandusarvestuse valdkond on arenenud võrdlemisi paralleelselt tänu nende tihedale ühisele ajaloole, kuid paljude teiste riikide majandusarvestuse valdkond on arenenud küllaltki erinevalt. Peamiselt eristatakse Ameerika Ühendriikide, Suurbritannia ja Saksamaa tüüpi majandusarvestust. See on tingitud sellest, et valdkond on riigiti erinevalt reguleeritud. Kui Ameerika Ühendriigid ja Suurbritannia on oma seadustes üldisemad, siis Saksamaa seadusandlus on kõikehõlmav ja rangelt reguleeritud. Sellest tulenevalt on Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia majandusarvestuse valdkond iseseisvalt arenenud tuginedes suurtele spetsialiste koondavatele ühingutele ning samal ajal on Saksamaal sama valdkond arenenud peamiselt vaid vastavalt riigi ettenähtud seadustele. Saksamaa tüüpi majandusarvestusega riikides on majandusarvestuse spetsialistid oma tegevuses piiratumad ning iseseisvad assotsiatsioonid on nõrgemad. (Black 2004: 10-11) Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutseühingu tegevus sarnaneb enam Saksamaa omaga. Ka Eesti seadusandlus sarnaneb Saksamaa omaga rohkem kui Ameerika Ühendriikide või Suurbritannia

⁷ Autori tõlge.

⁸ Autori tõlge.

omaga. Lisaks on Eesti riik väga noor ning tugevad iseseisvad majandusarvestuse spetsialistide ühingud puuduvad.

Euroopa Komisjoni reguleeritud kutsete registris on ära toodud 32 kutset, mis sisaldavad mõistet *accountant* ehk majandusarvestuse spetsialist (Regulated... 2013). Kõige rohkem on majandusarvestuse spetsialisti kutseid nimetatud registrisse kandnud Iirimaa, järgnevad Suurbritannia, Holland ja Austria. Esindatud on ka Belgia, Bulgaaria, Küpros, Taani, Saksamaa, Ungari, Island, Malta, Norra ja Rumeenia. Eesti lähiriigid Soome, Rootsi, Läti ja Leedu majandusarvestuse spetsialisti kutseid antud registrisse kandnud ei ole. Eesti kutsetest on mainitud registrisse kantud 45 kutset (*Ibid.*), kuid ükski neist ei seonu majandusarvestuse spetsialisti kutsega. Saksamaa majandusarvestuse spetsialistide kutsetest on registrisse lisatud ainult üks kutse - *Wirtschaftsprüfer* ehk audiitor. Register ei sisalda kutsete kohta palju informatsiooni, lühidalt on märgitud iga kutse nõutav haridustase ning viide kutsetunnistust väljastava organisatsiooni kodulehele. Saksamaa kutseid, sh. majandusarvestuse spetsialisti kutset kirjeldav informatsioon on saadaval Saksamaa Föderalse Tööhõiveameti⁹ kodulehel (<http://berufenet.arbeitsagentur.de>). Informatsioon kutsete kohta on põhjalik, kuid selle põhjal ei ole koostatud Eestiga sarnaseid kutsestandardeid. Sama kehtib Suurbritannia majandusarvestuse spetsialistide kutsete kohta. Suurbritannia reguleeritud kvalifikatsioonide ühendav register (*The Register of Regulated Qualifications*) sisaldab endas mitmeid erinevate organisatsioonide poolt pakutavaid majandusarvestuse spetsialistide kutseid, millest kuus on ACCA kvalifikatsioonid (The Register... 2013). Kui Suurbritannia registris on igal kvalifikatsioonil viide nende EQF tasemele, siis Saksamaa registris EQF taseme kohta autor informatsiooni ei leidnud. Vajaduse korral on siiski võimalik lasta Euroopa Komisjoni poolt ellu kutsutud kodanike liikuvuse tõstmise programmi Europassi raames oma kvalifikatsioonitaset individuaalselt hinnata ning määrata isiku kvalifikatsioonide EQF tase (The Europass.. 2013).

Üks domineerivaid Suurbritannia raamatupidajate ühendusi ACCA ehk Tunnustatud Sertifitseeritud Majandusarvestuse Spetsialistide Ühendus¹⁰ pakub lisaks Euroopa Liidu reguleeritud kutsete registris olevatele kutsetele – audiitor (*Chartered Accountant*),

⁹ Autori tõlge.

¹⁰ Autori tõlge.

tunnustatud sertifitseeritud majandusarvestuse spetsialist (*Chartered Certified Accountant*), tunnustatud vannutatud audiitor (*Chartered Certified Public Accountant*) ja tunnustatud juhtimisarvestuse spetsialist (*Chartered Management Accountant*) - võimalust omandada ka ACCA, sertifitseeritud majandusarvestuse tehniku ehk CAT ja sertifitseeritud rahvusvahelise juhtimisarvestuse spetsialisti ehk CIMA sertifikaate. Iga sertifikaadi omamiseks tuleb sooritada vastav eksam ning vastata muudele kvalifikatsiooninõuetele. Lisaks sertifikaatidele on võimalik omandada ka mitmesuguseid tunnistusi ja diplomeid. Need ei ole nii laialt levinud, ei väljenda teatud ametil vajalike oskuste kogumit nagu professionaalsed sertifikaadid, vaid tõendavad mingi kindlate oskuste või teadmiste olemasolu.

Teine domineeriv tunnustatud raamatupidajate ühing Suurbritannias ACCA kõrval on ICAEW ehk Inglismaa ja Wales'i Tunnustatud Raamatupidajate Instituut¹¹. ICAEWi esimesed presidendid olid praeguse nn Suure Neliku (PricewaterhouseCoopers, KPMG, Deloitte ja Ernst & Young) asutajad Arthur Cooper, Frederick Whinney, William Welch Deloitte ja sir William Peat. ICAEW-l on kontoreid üle maailma alates Euroopast kuni Kesk-Aasiani, kuid põhirõhk on siiski Suurbritannial. ICAEW pakub järgmisi kvalifikatsioone (Qualifications... 2013):

- ACA ehk Raamatupidajate Instituudi partner;
- CFAB ehk rahanduse, majandusarvestuse ja äri sertifikaat;
- korporatiivfinantsanalüüsi sertifikaat (*Certificate in Corporate Finance*);
- maksujõuetuse ala sertifikaat (*Certificate in Insolvency*).

ICAEW-i poolt pakutavad majandusarvestuse spetsialistide kvalifikatsioonid on erinevate tasemetega. Näiteks CFAB eksam sisaldab ainult ACA kvalifikatsiooni ainult esimest taset ning CFAB sertifikaadi saamiseks ei ole mingeid eeltingimusi. ACA kvalifikatsiooni saamiseks nõutakse aga bakalaureusekraadi või samaväärse kraadi olemasolu ning häid tulemusi majandusarvestusega seonduvate ainete eksamitel. Korporatiivfinantsanalüüsi sertifikaat on esimene samm korporatiivfinantsanalüütiku kvalifikatsiooni saamiseks ning ka korporatiivfinantsanalüüsi ja maksejõuetuse sertifikaadi omandamiseks ei ole muid tingimusi kui vastava eksami edukas läbimine.

¹¹ Autori tõlge.

Ameerika Ühendriikide majandusarvestuse spetsialistide ühendused on pääsenud suurtest riigiregulatsioonidest tänu ennetavale tegevusele. Nähes mitmete tuntute ettevõtete pankrotte asus Majandusarvestuse Spetsialistide Ameerika Instituut¹² (*The American Institute of Accountants*) majandusarvestuse spetsialisti ametikohta reformima analüüsides ametitegevusi ning kehtestades tegevusstandardeid. 1896. aastal hakati Ameerika Ühendriikides esmakordselt majandusarvestuse spetsialiste litsenseerima. Mõisteti, et spetsialisti usaldusväärsus klientide silmis on esmatähtis valdkonna toimimisel. Litsenseerimisseadusi ei võtnud kõik osariigid üle aga samasuguselt, mistõttu litsenseerimise reeglid erinevad osariigiti tänini.

Ameerika Ühendriikidel on ametite register O*NET, milles on põhjalikult kirjeldatud kõiki võimalikke ameteid sh majandusarvestuse spetsialistide kutseid. Informatsioon kutsete kohta on põhjalik, kuid see on pigem nimetatud ameti kirjeldus, kuidas olemasolevad ametid peaksid välja nägema ning ei sisalda nõudeid ametit täitvale isikule. Ameerika Ühendriikides ei ole autorile teadaolevalt olemas kvalifikatsioonitasemete raamistikku, mistõttu on raskendatud Ameerika Ühendriikide kutsete kvalifikatsioonitasemete võrdlemine Euroopa omadega. Majandusarvestuse spetsialistide kutsete kirjelduses leidub rohkema informatsiooni saamiseks viide viiele olulisemale majandusarvestuse spetsialistide ühingule sh AICPA-le ehk Vannutatud Audiitorite Ameerika Instituudile¹³. AICPA korraldab neljaosalist ühtset CPA ehk vannutatud audiitori eksamit, mille peab kandidaat sooritama, et saada audiitori litsentsi. CPA eksamit aktsepteerivad kõik osariigid, see hõlmab endas küsimusi nii auditeerimise, majandusarvestuse teooria, majandusarvestuse praktika, äriõiguse ja maksunduse vallas.

Lisaks ühtsele AICPA poolt määratud CPA eksamile, on igal osariigil oma nõuded. Mõni osariik nõuab litsentsi saamiseks bakalaureusekraadi, teised ainult kaks aastat kõrghariduse omandamist ning kolmandad peaaegu mitte mingit formaalset kõrgharidust. Töökogemuse osas on veelgi suuremad erinevused nõuetes. Paljud osariigid nõuavad kahe kuni nelja aastast audiitori töökogemust, teised aksepteerivad ka muid majandusarvestuse töökogemusi ning üksikud aktsepteerivad kõrgharidust kui töökogemuse asendust. Samas, omandades litsentsi ühes osariigis, tunnistab seda litsentsi

¹² Autori tõlge.

¹³ Autori tõlge.

enamik teisi osariike. Kuigi AICPA on juba alates 1969. aastast üritanud leida lahendust ühtsuse puudumise probleemile, soovitades kõigil osariikidel nõuda viit aastat kvalifitseeruvat haridust ning mitte nõuda eelnevat töökogemust, siis enamik osariike ei ole seda soovitusi kuulda võtnud.

Hoolimata sellest on AICPA suutnud palju korda saata. Alates 2000. aastast nõuab ühing 150 akadeemilist tundi vastava valdkonna ülikooliharidust AICPA liikmeks saamisel. (Kay *et al.* 1989: 45-2 - 45-12) AICPA liikmelisus ja CPA eksami läbimine ei ole üldjuhul kohustuslik majandusarvestuse spetsialistina töötamisel. Samas on see soovituslik, kuid börsil kauplevate ettevõtete auditeerimisel on see siiski kohustuslik. (Become... 2013) Ühtlasi ei garanteeri CPA eksami läbimine litsentsi saamist, sest litsentse ei anna välja mitte AICPA, vaid iga osariik ise (Meigs *et al.* 1989: 13). Lisaks AICPA-le reguleerivad majandusarvestuse spetsialistide tegevust Ameerika Ühendriikides ka osariikide CPA ühingud (*State Societies of Certified Public Accountants*) ja osariikide majandusarvestuse nõukogud (*State Boards of Accountancy*) ning muud ametlikud organisatsioonid.

Peale CPA litsentsi on Ameerika Ühendriikides võimalik saada veel järgmisi litsentse: sertifitseeritud juhtimisarvestuse spetsialist ehk CMA, sertifitseeritud finantsjuhtimise spetsialisti ehk CFM, sertifitseeritud siseaudiitori ehk CIA, enese analüüsi kontrolli spetsialisti ehk CCSA, sertifitseeritud informatsioonisüsteemide audiitori ehk CISA ja sertifitseeritud pettuste uurija ehk CFE. Kui CPA litsentsi saamise tingimused on osariigiti erinevad, siis näiteks CMA ja CFM litsentsi saamise tingimused on samad üle maailma. CMA, CFM, CIA, CCSA, CISA ja CFE sertifikaatide omandamise tingimused on välja toodud tabelis 3.

Kuna Eestis arvestatakse majandusarvestuse spetsialistidena ka finantsjuhte (Ojamaa 2010: 3), siis on võimalik lisaks majandusarvestuse valdkonna sertifikaatidele kasutada ka AICPA poolt pakutavaid rahvusvahelisi tunnustatud finantsvaldkonna sertifikaate, nagu sertifitseeritud finantsplaneerija ehk CFP, tunnustatud finantsanalüütik ehk CFA, sertifitseeritud varude spetsialist ehk CFS, tunnustatud investeeringute nõustaja ehk CIC, sertifitseeritud investeeringute juhtivanalüütik ehk CIMA jne. Kuid kuna terminoloogiliselt arvestatakse finantsvaldkonda (rahandust) majandusarvestusest eraldi, ei uurita antud töös finantsvaldkonna sertifikaate lähemalt.

Tabel 3. AICPA poolt pakutavate sertifikaatide omandamise tingimused

	CMA¹⁴ ja CFM¹⁵	CIA¹⁶	CCSA¹⁷	CISA¹⁸	CFE¹⁹
Haridus	Bakalaureusekraad	Bakalaureusekraad	Bakalaureusekraad ²⁰	-	Bakalaureusekraad
Vajalik eksam	CPA või sellega sama-väärne eksam	CIA eksam	CCSA eksam	CISA eksami	CFE eksam
Liikmelisus	Kohustus olla IMA ehk Juhtimisarvestuse Spetsialistide Instituudi ²¹ liige	-	-	-	-
Töökogemus	On praegu kvalifikatsiooninõudeid täitval töökohal (kaks aastat juhtival majandusarvestuse või finants-spetsialisti kohal) või asub tööle järgmise viie aasta jooksul	Kaks aastat töökogemust välise auditeerimise, kvaliteedikontrolli või sisekontrolli alal ²²	Ühe aastane töökogemus finantskontrolli alal, näiteks auditeerimine, kvaliteedi kontroll või riskijuhtimine	Omama vähemalt viit aastat IT töökogemust auditeerimise, kontrolli või finantsturvalisuse valdkonnas ²³	Kaks või rohkem aastaid töökogemust finantspettuste avastamise või ennetustöö vallas

Allikas: (Turpin *et al.* 2013) Tabel autori koostatud

¹⁴ Sertifitseeritud juhtimisarvestuse spetsialist.

¹⁵ Sertifitseeritud finantsjuhtimiste spetsialist.

¹⁶ Sertifitseeritud siseaudiitor.

¹⁷ Enese analüüsi kontrolli spetsialist.

¹⁸ Sertifitseeritud informatsioonisüsteemide audiitor.

¹⁹ Sertifitseeritud pettuste uurija.

²⁰ Kaheaastane partnerikraad (*associate degree*) ja kolm aastat üldist majandusala töökogemust võivad kompenseerida bakalaureusekraadi.

²¹ Autori tõlge.

²² Magistrikraad või raamatupidamise, õiguse või finantsanalüüsi alane töökogemus võib asendada ühte aastat kaheaastase erialase töökogemuse nõudest.

²³ Töökogemus peab olema omandatud kas kümne aasta jooksul enne eksami sooritamist või viie aasta jooksul pärast eksami edukat sooritamist.

Iga nimetatud sertifikaadi hoidmise tingimuseks on õpingute jätkamine sertifikaadi väljastanud organisatsiooni poolt määratud korras (Turpin *et al.* 2013). Selline lähenemisviis tagab spetsialistide pideva arengu ning kõrge kvaliteedi. Kuigi Eesti Raamatupidajate Kogu koostab raamatupidajate kutseeksamid, siis pärast eksamite sooritamist kutsetunnistuse omandanutega järgnevalt kontakti ei hoita (Blank 2013a), kui just kutsetunnistuse omandanu vabatahtlikuga ERK-ga ei liitu. See erineb AICPA, ACCA ja ICAEW lähenemisviisist, sest need ühingud hoiavad tihedat kontakti sertifikaadi omandanutega, nõudes neilt pidevat täiendamist sertifikaadi edasise kehtivuse hoidmiseks.

Lisaks erineb ka Eesti Raamatupidajate Kogu ja AICPA, ACCA ja ICAEW liikmelisuse poliitika. Kui nii AICPA, ACCA kui ka ICAEW täieõiguslikuks liikmeks saamise eelduseks on kas CPA või vastavalt ACA eksami edukas sooritamine, siis Eesti Raamatupidajate Kogu liikmeks saamiseks kandidaadilt mingit kvalifikatsiooni ei nõuta. Raamatupidajate Kogu liikmeks võib olla iga raamatupidamisega seotud isik Eestis (Eesti Raamatupidajate.. 2013). Nii võib raamatupidaja kutsetunnistuse saanutel olla madal initsiatiiv end pidevalt arendada ning raamatupidaja kutse arendamisel kaasa lüüa. Samuti võib liikmetelt konkreetsete kvalifikatsioonide mittenõudmine olla probleemiks ühingu juhtimise ja liikmete kaasaraäkimise kõrgetasemelisuse tagamisel.

Nii ACCA kui ka AICPA poolt pakutavad sertifikaadid on reeglina kõik ülemaailmselt aktsepteeritavad, kuigi iga riik võib siiski lisada muid nõudmisi. ACCA-l on harukontoreid üle maailma, alates Pakistanist kuni Zimbabweni. Ka Lätis ja Leedus on olemas ACCA harukontorid, mis pakuvad võimalust omandada ACCA kvalifikatsiooni, rahvusvahelise majandusaruannete ehk IFR diplomit, IFR sertifikaati ja siseaudiitorite ehk IA sertifikaati.

Ameerika Ühendriikides ja Suurbritannias toimub majandusarvestuse spetsialisti ametikutse arendamine peamiselt tihedas koostöös haridusasutustega. AICPA teeb koostööd peaaegu 1000 kõrgkooliga Ameerika Ühendriikides, aidates neil koostada õppeprogramme nii bakalaureuse kui ka magistriastmes ja pakkudes ka partneriprogramme (*associate program*) (College... 2013). Lisaks pakub AICPA ise ja koostöös teiste

organisatsioonidega stipendiume toetamaks õpinguid AICPA-ga seotud aladel ning korraldab rahaliste auhindadega võistlusi, et noori motiveerida.

ACCA teeb koostööd 271 kõrgkooliga üle maailma alates Ugandast kuni Singapurini. ACCA eristab koostööpartnereid nende poolt seatud kvaliteedinõuete täitmise järgi. Eristatakse plaatinum- ja kuldpartnereid. Platinumpartnerid on saanud kõige kõrgema hinnangu. Kuldpartnerid on koostanud oma eksamid vastavalt ACCA nõuetele, kuid ACCA-l ei ole kontrolli eksamite üle.

ICAEW teeb bakalaureuseastmes koostööd kaheksa ülikooliga ja magistritasemel Winchesteri ülikooliga. Kõik ülikoolid asuvad Suurbritannias. Ka ICAEW-il on partnerprogrammid, mis ühendavad endas nii töö kui õppimise. Nii AICPA, ACCA kui ICAEW pakuvad endi poolt koostatud programme, mis on koostatud vastavalt ettevõtete nõudlusele ning praeguse majandusolukorrale ja majanduse arengule. Iga organisatsioon teeb ka tihedat koostööd ettevõtetega, et töötajad jätkaksid õppimist ning arenemist.

Kuigi AICPA, ACCA ega ICAEW Eestis ei tegutse ja seetõttu neil ka koostöö ülikoolidega puudub, siis Tallinna Tehnikaülikool pakub siiski rahanduse ja majandusanalüüsi magistriõppeprogrammi, mis tugineb tunnustatud finantsanalüütiku ehk CFA programmi sisule (Rahandus... 2013). CFA programm aga ei ole majandusarvestus, vaid majandus(/finants)analüüs, mistõttu otseselt rahvusvahelistele majandusarvestuse sertifikaatidele vastavaid õppeprogramme Eestis aga ei leidu. Puudub ka teadaolev koostöö muude majandusarvestusega tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonidega Eesti kõrgkoolide õppekavade koostamisel.

Kutse arengut mõjutab mingil määral ka riik olenevalt sellest, kas kutse ja selle ühingud panustavad antud riigi majandusarengusse positiivselt või mitte. (Uche 2007: 7) AICPA, ACCA ja ICAEW ühingud on tugevad ja iseseisvad, sest nende tegevuse eesmärk on pigem kaitsta oma ühingu, kui riigi huve. Kui võrrelda Eestit ja Suurbritanniat, siis on näha, et Eestis allub raamatupidaja kutse areng suuresti riigi kontrollile, sest kvalifikatsiooninõuded paneb paika SA Kutsekoda, kusjuures väga suur mõju on Euroopa Liidu ettekirjutistel. Ka Suurbritannias on majandusarvestuse spetsialistide kvalifikatsioon, mis on lisatud Suurbritannia reguleeritud kvalifikatsioonide registrisse

ning millel on otsene viide EQF tasemele (View... 2013). Kuna aga sinna registrisse ei ole lisatud palju majandusarvestuse spetsialistide kvalifikatsioone, tundub autorile, et Suurbritannias areneb kutse riigist suurema sõltumatusega, kuid kindlasti tuleb arvestada riigi mõjuga ning vajadustega.

ACCA ja ICAEW on ülemaailmselt väga levinud, omades harukontoreid paljudes riikides üle maailma. Ka Eestis on mõeldud ACCA Eestisse toomise peale. Majandusarvestuse Õpetajate Kogu (MÕK) I koosolekul märkis MÕK juhatuse esimees, EBS-i majandusarvestuse õppejõud Ülle Päril (2013), et ACCA toomine Eestisse tõstaks välisinvestorite kindustunnet. ACCA toomiseks Eestisse on neli varianti:

1. Luua Eestisse ACCA eksamikeskus.
2. Lasta majandusarvestuse spetsialisti kutseks vajalikku õpet pakkuvate haridusasutuste õppekavad ACCA poolt akrediteerida.
3. Luua Eestisse ACCA koolituskeskus, mis pakub ACCA sertifikaadi saamiseks vajalikke koolitusi.
4. Siduda teadus- ja uurimistöö ACCA-ga.

ACCA eksameid on võimalik juba praegu Eestis teha. Sellist võimalust pakub Tallinna Ülikool (Semidor 2011). Ühegi haridusasutuse õppekava ei ole veel ACCA poolt akrediteeritud, kuid MÕK-i I koosolekul lepidi kokku, et sinna poole liigutakse ning võimalusi selleks uuritakse. Akrediteerimise puhul saaks ACCA sertifikatsiooni sooviv isik vastavast eksamist vabastuse, millele vastava eksami on ta Eesti haridusasutuses edukalt sooritanud, kuid eksamitasu peaks ACCA-le sellegipoolest tasuma. MÕK-i koosolekul suhtuti positiivselt teadus- ja uurimistöö ACCA-ga sidumisse. Idee tuua Eestisse ACCA koolituskeskus tundus esialgu MÕK-i koosolekul osalenutele hea, kuid tasuvuse poole pealt asja uurides jõuti järeldusele, et esialgu tundub see mõte ebaratsionaalne. ACCA koolituskeskused on Lätis ja Leedus juba olemas, kus neid opereerivad maailma suurima ärikonsultatsiooniteenuseid pakkuva ettevõtte PricewaterhouseCoopersi harukontorid ning vajadusel käivad eestlased enamasti Lätis koolitustel. Sama küsimuse kohta 2013. aasta detsembris PricewaterhouseCoopersi Eesti harukontori parnriterilt Tiit Raimlalt ning Ago Vilult arvamust küsides, tõdesid autorile mõlemad, et hetkel Eestis ACCA koolituskeskuse loomise jaoks piisavat nõudlust ei oleks. Nii võib väita, et Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutse

arendamiseks ja tugevdamiseks hetkel parim võimalus ei ole seega rahvusvaheliste ühingute nagu ACCA ja ICAEW koolituskeskuste toomine Eestisse. Soovituslikum oleks tugevdada või täiendada kas olemasolevat ühingu või luua uus iseseisev ühing. Eesti väiksuse tõttu ei näi uue ühingu moodustamine praktilisena ning mõttekam oleks juba olemasoleva raamatupidajate ühingu tugevdamine või täiendamine. MÕK-i koosolekul leiti, et üheks võimaluseks oleks Eesti Raamatupidajate Kogu poolt väljaantavate kutsetunnistuste akrediteerimine ACCA poolt. Kuna aga Eesti Raamatupidajate Kogu pakub vaid raamatupidajate kutsetunnistusi ning ACCA sertifikaat sisaldab endas ka muid majandusarvestuse valdkondi, nagu audit ja maksundus, siis oleks antud idee efektiivsem, kui akrediteerimisega ühineks ka Audiitorkogu.

Kui Eesti Kutsekoda eristab raamatupidaja kutsete tasemeid vaid raamatupidaja vastutuse suuruse ja tööülesannete keerukuse järgi, siis paljud teised Euroopa Liidu liikmesriigid eristavad samatasemelisi raamatupidaja kutseid ka nende tööülesannete erineva suuna järgi. Näiteks on Suurbritannias esindatud nii tunnustatud sertifitseeritud majandusarvestuse spetsialist ja tunnustatud juhtimisarvestuse spetsialist. Need erinevad majandusarvestuse spetsialisti tüübid nõuavad sama pikka ettevalmistusaega (kõrghariduse diplom, 3-4 aastat) ning nad kõik vastavad EQF tasemele nr 7 (ACCA Education... 2012: 8-11), kuid vastavalt saavutatavale kvalifikatsioonile keskendutakse kutseksamil erinevatele valdkondadele, mida testitakse. Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite hulka erinevate tööülesannete, kuid sama EKR tasemega kutsete või kutsestandardi eriosade lisamine aitaks Eesti majandusarvestuse spetsialistidel rohkem spetsialiseeruda.

Majandusarvestuse spetsialisti kutse on arenenud mitusada aastat ning kutse arendamiseks on nii ülemaailmseid organisatsioone kui riigisiseseid organisatsioone. Suuremad Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia majandusarvestuse spetsialistide ühendused arendavad kutset sihipäraselt vastavalt majanduse hetkeolukorrale ning üldisele vajadusele, kaasates arendustegevusse ka noored, kes veel majandusarvestuse spetsialisti kutset ei oma, kuid on seda omandamas või plaanivad omandama hakata. Nende ühenduste pakutavate kutseertifikaatide arendamisega on pikalt tegeletud, kutseertifikaate on palju erinevaid vastavalt spetsialisti tööülesannetele ning

sertifikaadi omandanud majandusarvestuse spetsialistid on kaasatud kutseühingu tegevusse.

Eesti raamatupidajate kutseühing on ACCA, AICPA ja ICAEW-ga võrreldes veel noor ning väike. Peamised erinevused ERK ning võrdlusbaasiks olevate kutseühingute vahel on need, et kutsetunnistusi pakutakse vaid erinevate tasemete järgi, samal tasemel ei ole valida tööülesannetel põhinedes erinevate kutsetunnistuste vahel. Kutseühing teeb koostööd kutsekoolidega, kuid puudub tihedam koostöö ülikoolide ning ettevõtetega. Kutseühingu põhikirja ei ole lisatud raamatupidaja kutse arendamine ning kutsetunnistuse omanike aktiivne kaasamine ühingu tegevusse võiks olla suurem. Kui ACCA, ICAEW ning AICPA hõlmavad endas nii raamatupidajate kutseid kui ka audiitorite kutseid, siis Eestis raamatupidajad ja audiitorid ühe organisatsiooni all ei tegutse. Eesti Raamatupidajate Kogu ning Audiitorkogu teevad küll koostööd, kuid majandusarvestuse spetsialisti kutse arendamisele võib kaasa aidata veelgi tihedam koostöö. On olemas idee ACCA Eestisse toomiseks ning selle poole liigutakse uurides võimalusi haridusasutustele ACCA akrediteeringu saamise näol.

Antud töö empiirilises osas soovib autor leida vastuse küsimusele, milliseid erinevusi Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi ja ACCA, AICPA ning ICAEW majandusarvestuse spetsialistide sertifikaatide süsteemi vahel tuleks eeskujuks võtta Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite edasisel arendamisel ning millised on Eesti oludele sobivad. Kuna audiitorite kutse on Audiitortegevuse seaduse poolt reguleeritud ning vastavalt praegusele Kutseseadusele ei saa audiitorite kutseid kutseregistrisse lisada, siis on edaspidi keskendutud vaid raamatupidajate kutsestandarditele.

2 RAAMATUPIDAJATE KUTSESTANDARDITE SÜSTEEMI ARENDAMISVÕIMALUSTE ANALÜÜS

2.1 Raamatupidajate kutsetunnistuste väljastamine Eestis, raamatupidajate seas läbiviidud uuringu uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Raamatupidajatele kutsestandardite väljaarendamisega Eestis alustati 1997. aastal kui Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja juurde loodi töörühm raamatupidajate kutsestandardite loomiseks. 2001. aastal asutati Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus (Kutsekoda), mis hakkas koordineerima Eesti kutsete süsteemi. Esimesed raamatupidaja kutsestandardid (I, II, III) kinnitati 2002. aastal ning esimese eksami nende põhjal viis läbi Eesti Raamatupidajate Kogu (ERK) (Tinits 2007). ERK on hetkel ainsaks raamatupidajate kutsetunnistusi väljastavaks organisatsiooniks Eestis.

ERK põhikiri kinnitati esmakordselt 15. mail 2002. Raamatupidajatele kutsetunnistuse väljastamise õiguse annab ERK-le SA Kutsekoda. ERK on raamatupidajate kutsetunnistusi väljastanud alates 2004. aastast. 2013 aasta 10. oktoobri seisuga on ERK väljastanud 2185 kutsetunnistust, millest 2061 on raamatupidaja assistent I kutsetunnistused, 75 raamatupidaja II kutsetunnistused, 18 raamatupidaja tase 5 tunnistused ja 31 vanemraamatupidaja kutsetunnistused. Raamatupidaja III ega juhtivraamatupidaja kutsetunnistusi ei ole väljastatud (Oruaas 2013). Kõik raamatupidaja assistendi ja 5nda taseme kutsetunnistused on tähtajatud, raamatupidaja II taseme ja vanemraamatupidaja kutsetunnistused 5-aastase kehtivusajaga. Kutsete väljastamist aastate lõikes iseloomustab tabel 4. Tabelist on näha, et kutsete väljastamise arv on tõusnud igal aastal, välja arvatud aastatel 2007 ja 2008, mil kutsete väljastamise arv vähenes tunduvalt. Keskmiselt on lisandunud igal aastal 25 raamatupidaja assistent I kutsetunnistuse saajat ja 11 raamatupidaja II kutsetunnistuse saajat. Raamatupidaja assistent I kutsetunnistuse saajaid lisandus kõige rohkem 2005. aastal (176 inimest) ning kõige

suurem langus oli 2008. aastal (-51 inimest). Kuna 2013. aasta andmed ei ole lõplikud, ei saa hetkel 2013. aasta andmete põhjal kutsetunnistuse populaarsuse kohta järeldusi teha.

Tabel 4. Raamatupidajate kutsetunnistuse väljastamine aastatel 2004 - 2013

Aasta	Raamatupidaja assistent I	Raamatupidaja II	Raamatupidaja, tase 5	Vanemraamatupidaja, tase 6
2004	31	0	-	-
2005	207	0	-	-
2006	257	0	-	-
2007	212	0	-	-
2008	161	0	-	-
2009	210	4	-	-
2010	229	10	-	-
2011	230	27	-	-
2012	285	34	-	-
2013 kevad	251	0	18	31
Kokku	2061	75	18	31

Allikas: (Oruaas 2013). Tabel autori koostatud

Kutsetunnistuse saamiseks peavad raamatupidajad edukalt sooritama kutseeksami, mida ERK korraldab kaks korda aastas: kevadeti ja sügiseti. Kutseeksami läbimise protsent sügis 2012 ja kevad 2013 andmete põhjal kõigub suuresti erinevate tasemete lõikes (vt Tabel 5).

Tabel 5. Raamatupidaja kutseeksami läbimine sügis 2012 ja kevad 2013 andmetel

Tase	Osaes eksamil	Sooritas	Sooritanute %
Raamatupidaja assistent I	315	275	87,3
Raamatupidaja II	15	8	53,3
Raamatupidaja, tase 5	18	18	100
Vanemraamatupidaja, tase 6	36	31	88,6
Kokku	384	332	86,2

Allikas: (Blank 2013a). Tabel autori koostatud

Tabelist on näha, et kuigi raamatupidaja, tase 5 ja vanemraamatupidaja, tase 6 eksameid hakati pakkuma alles 2013. aastal, mistõttu on tegemist uute eksamitega, on läbisaanute protsent parem kui raamatupidaja assistent I eksamil, mida pakutakse alates aastast 2004, ja raamatupidaja II eksamil, mida pakutakse alates aastast 2009. Raamatupidaja III ja juhtivraamatupidaja kutseeksameid ei ole kordagi tehtud.

Eelpool toodust on näha, et raamatupidaja kutseeksami sooritanute arv kõigub ning kuigi 9 aasta jooksul on kutseeksami sooritanute arv kokkuvõttes suurenenud, siis ei ole soorituste trend stabiilne. Samuti varieerub 2012 sügise ja 2013 kevade andmeil eksami läbinute protsent kutsetunnistuste lõikes.

Raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisvõimaluste analüüsimiseks esitas autor kaheksa küsimust, mille kaudu uurib autor juhtivate raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisviiside võimalusi Eestis. Küsimused on suunatud juhtival kohal töötavatele raamatupidajatele Eestis ning esitati järgmiselt:

1. Kas olemasolev raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist?
2. Kas olemasolevat kutsestandardite süsteemi peaks edasi arendama Eesti Raamatupidajate Kogu, rahvusvahelise raamatupidajate kutseühingu harukontor või tuleks selleks luua uus organisatsioon?
3. Kas Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist rahvusvahelisel tasandil on vaja seda veel lihtsustada kasutades rahvusvaheliste raamatupidajate kutseühingute sertifikaate või Euroopa Liidu kvalifikatsiooniraamistikku?
4. Kas lisaks praegustele kutsestandarditele oleks vaja pakkuda ka tööülesannetel põhinevaid kutsetunnistusi?
5. Kas kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigil raamatupidajatel, kohustuslik kõigil raamatupidajatel, kohustuslik avaliku sektori raamatupidajatel või kohustuslik erasektori raamatupidajatel?
6. Kas kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks peaksid raamatupidajad töötama teatud aja raamatupidaja erialal või ennast järjekindlalt täiendama?
7. Kas kutseühinguga liitumine peaks olema kohustuslik?
8. Kas kutsetunnistuse omamine on uue töötaja tööle asumisel oluline?

Küsimused põhinevad teooriast selgunud erinevustele Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite ning Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia vastavate

kutsestandardite ja sertifikaatide vahel. Küsimustele vastuste saamiseks koostas autor küsimustiku, mis on mõeldud juhtival kohal töötavatele raamatupidajatele Eestis ning mis koosneb kümnest küsimusest. Uuringu läbiviimiseks valis autor elektroonilise küsimustiku, sest tänu sellele on võimalik saada võimalikult palju vastuseid. Uuringu läbiviimine elektroonilise küsimustikuna on sobilik raamatupidajatele, sest nende töötempo on kiire ning küsimustikku on neil võimalik täita neile sobival ajal ning selle täitmine võtab vähe aega. Juhtival kohal töötavad raamatupidajad on valitud sihtgrupiks, kuna juhtival kohal töötavatel raamatupidajatel on võimu otsustada, kas nad võtavad tööle kutsetunnistusega töötaja või mitte. Selle kaudu kandub edasi ka suhtumine kutsestandarditesse.

Enne küsimustiku väljasaatmist testis seda kutsetunnistusega samaväärset tunnistust omav pearaamatupidaja. Testi põhjal viis autor küsimustikku parandusi veendumaks, et vastajad saavad küsimuste püstitusest aru.

Küsimustiku igal küsimusel oli kaks või enam väidet, mille hulgast tuli valida üks, millega nõustutakse kõige enam (esimese küsimuse puhul kaks). Valitavad väited põhinevad autori poolt esitatud kaheksale küsimusele raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisvõimaluste kohta. Iga küsimuse juures oli ka tühivastusevariant, kus vastajatel oli võimalik lisada oma ettepanek, kui see ei ühti ühegi väitega (küsimustikku vt lisa nr. 4). Küsimustik koostati internetikeskkonnas SurveyMonkey (www.surveymonkey.com) ning seda levitati nii e-mailide kui sotsiaalvõrgustiku Facebook kaudu.

Küsimustik saadeti Eesti Raamatupidajate Kogu meililisti, kus see jõudis umbes 600 raamatupidajani. Lisaks levitasid küsimustikku kümned raamatupidajad, tänu mille levis küsimustik ka nn lumepalli meetodil. 2011. aasta Eesti rahvaloendusel märkis oma ametiks raamatupidaja 11 171 inimest (REL2011: enamik... 2013), kellest autori hinnangul umbes 25% ehk 2800 inimest võiksid töötada juhtival ametikohal. Vastajate motiveerimiseks pandi välja auhind 40€ väärtuses, mis loositi kõigi vastanute vahel välja 4. detsembril 2013. Küsimustikule vastati kuuajalise perioodi jooksul 17. september - 20. oktoober 2013, samuti arvestati ka vastuseid, mis laekusid hilisemal perioodil.

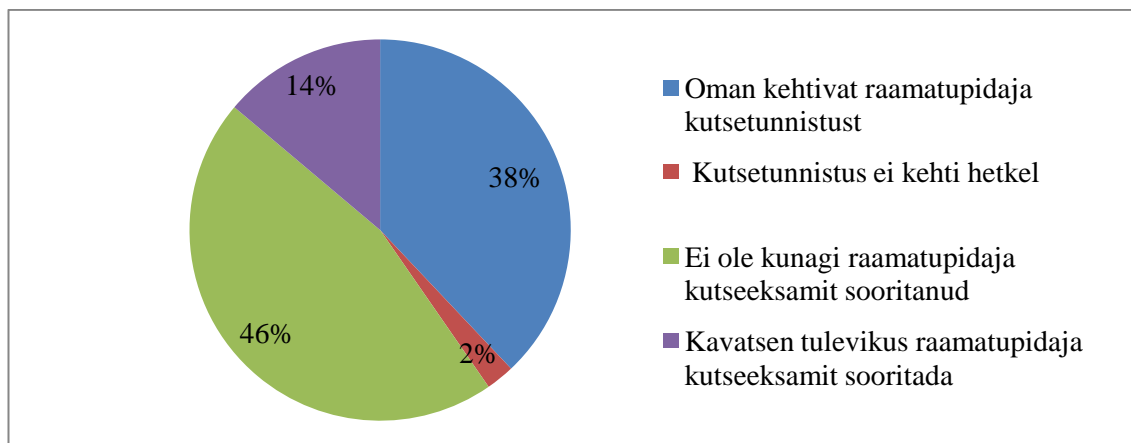
Kuna küsimustikku levitati lumepallimeetodil, ei ole võimalik kindlaks teha isikute täpset arvu, kelleni küsimustik jõudis, kuid hinnanguliselt võib väita, et küsimustik jõudis 700-800 raamatupidajani. Samas ei ole võimalik kindlaks teha, kas kõik vastajad siiski töötavad juhtival kohal, kuid küsimustikule vastanute kommentaaridest võis lugeda ainult ühte märget selle kohta, et vastaja ei tegele uute raamatupidajate valikuga. Seetõttu võib eeldada, et ülejäänud vastajad olid juhtival kohal ning esindavad valimit. Järgnevalt analüüsitakse vastuseid küsimustikule.

2.2 Raamatupidajate kutsestandardite süsteemi kohta läbiviidud küsimustiku analüüs

Küsimustikule vastas 241 inimest, kuid küsimustiku täitis lõpuni 190 inimest ehk 79% vastajatest. Kuna 12 inimest ei täitnud küsimustikust rohkem kui esimese küsimuse ehk ainult andmed enda kohta, siis neid ei võetud analüüsis arvesse ning vastanute arvuks arvestatakse 229 raamatupidajat. Peaaegu iga küsimustiku küsimusega vähenes vastajaid, kuid vastajate arv oli kokkuvõttes järelduste üldistamiseks piisavalt suur. Küsimustiku üldisel analüüsimisel kasutati SurveyMonkey lehekülje automaatse kokkuvõtte andmeid ning küsitluse analüüsimiseks erinevate gruppide kaupa kasutati Exceli programmi.

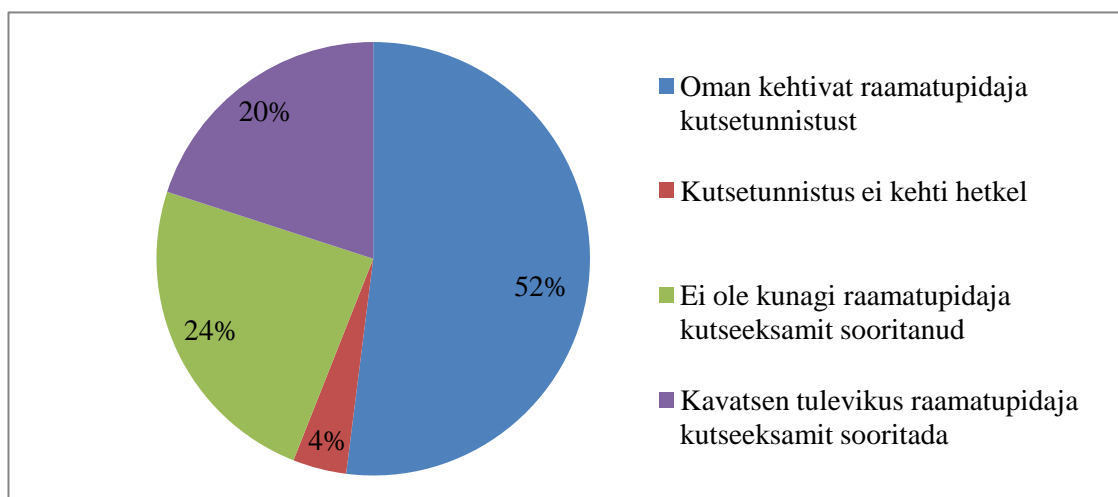
Küsimustiku esimene küsimus sisaldas endas kuut väidet vastaja tausta kohta, mis jaotusid kahte kategooriasse ning mille hulgast igal vastajal oli palutud valida kaks väidet kummastki kategooriast, mis neid iseloomustavad. Andmete paremaks analüüsimiseks vaadatakse neid kahte kategooriat eraldi. Vastused on jagatud majandussektoris kuulumise ning kutsetunnistuse olemise põhjal gruppidesse ning informatiivsema analüüsi nimel on iga küsimuse juures jälgitud nii üldist vastuste summat kui ka eraldi vastuste jaotust majandussektorite ja kutsetunnistuse olemise lõikes.

Esimeses kategoorias paluti vastajatel määratleda, kas nad töötavad era- või avalikus sektoris. 227 vastajast 209 määratles sektori, kus nad töötavad: 33 inimest ehk 16% vastajatest töötab avalikus ning 176 inimest ehk 84% vastajatest erasektoris. Lisaks vastati, et töötatakse rahvusvahelises ettevõttes või mittetulundussektoris. Teises kategoorias küsiti kutsetunnistuse olemist. Joonis 3 illustreerib kutsetunnistuse olemist erasektoris ning joonis 4 illustreerib kutsetunnistuse olemist avalikus sektoris. Joonistel on esitatud vastusevariandid lühikujul. Küsimustiku küsimused ning täispikad vastusevariandid on esitatud lisas 4.

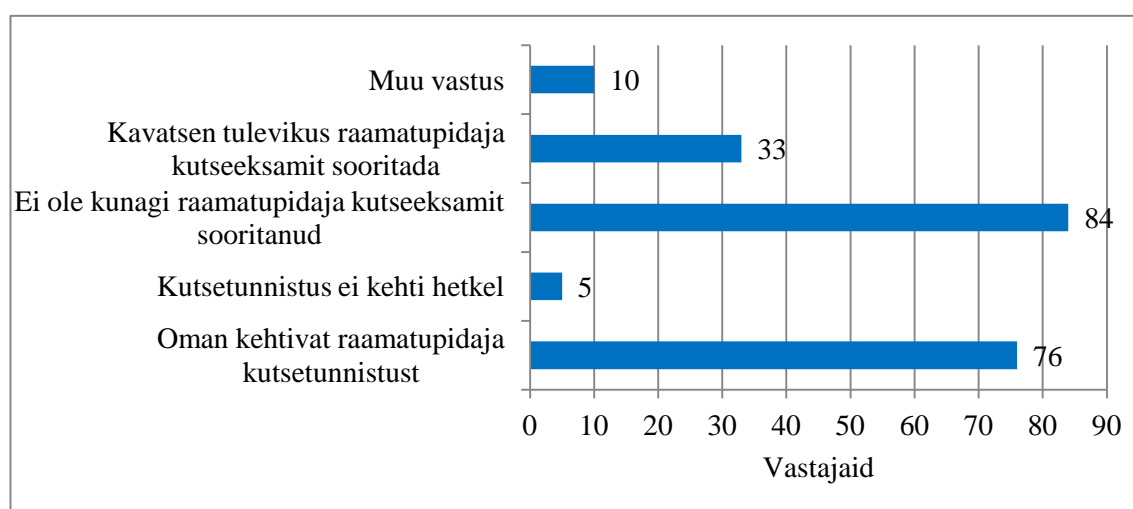
Joonis 3. Vastajate jagunemine erasektoris kutsetunnistuse omamise lõikes (autori koostatud)

Vastajaid, kes märkisid nii sektorisse kuuluvuse kui ka kutsetunnistuse omamise, oli 191. Kui suuremal osal (46%) erasektoris töötavatel raamatupidajatel ei ole kutsetunnistust, siis avalikus sektoris on domineeriv kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnustust omavate inimeste arv (52%). Kahjuks ei saa selle informatsiooni põhjal kindlaks teha põhjus-tagajärg seoseid ning jääb vastamata küsimus, kas see on tingitud sellest, et avalikus sektoris nõutakse kutsetunnistuste omamist raamatupidajatelt rohkem või on selle taga muud tegurid.

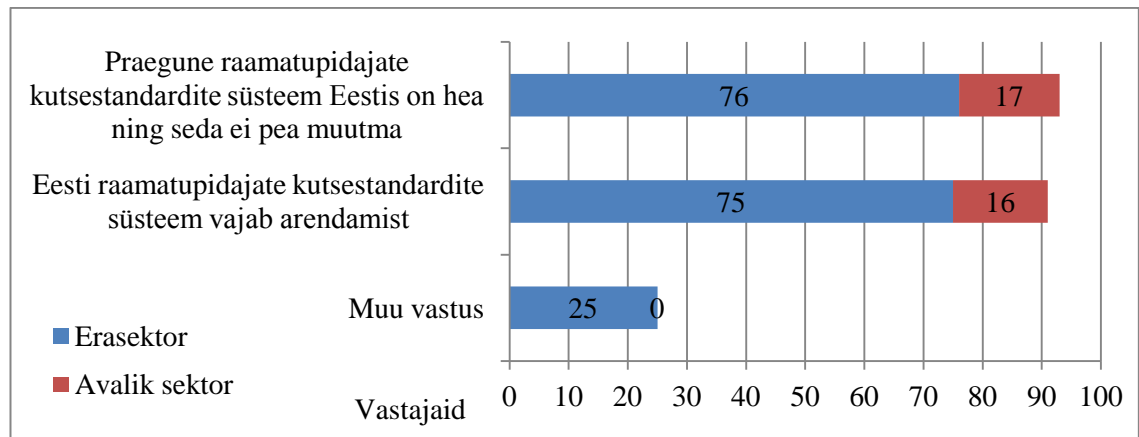
Joonis 4. Vastajate jagunemine avalikus sektoris kutsetunnistuse omamise lõikes (autori koostatud)

Teises kategoorias paluti vastajatel märkida nende kvalifikatsioonitase. Oma kvalifikatsiooni määras 198 vastajat. Ligi pooled vastanutest (42%) ei ole kunagi raamatupidaja kutseksamit sooritanud ning 38% vastanutest omab kehtivat raamatupidaja kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnistust. 17% vastanutest pole veel kutseksamit sooritanud, kuid plaanivad tulevikus raamatupidaja kutseksamit sooritada. Vastanuid, kellel on kutseksam sooritatud, kuid kellel tunnistus enam ei kehti, oli 3%. Kaks vastanut märkisid, et neil on kutsetunnistus omandamisel ning seitse vastanut märkisid, et neil on majanduslane kõrgharidus. Neli inimest mainis oma töökogemust. Vastajate jagunemist kutsetunnistuse omamise põhjal illustreerib joonis 5.

Joonis 5. Vastanute jagunemine kutsetunnistuse omamise järgi (autori koostatud)

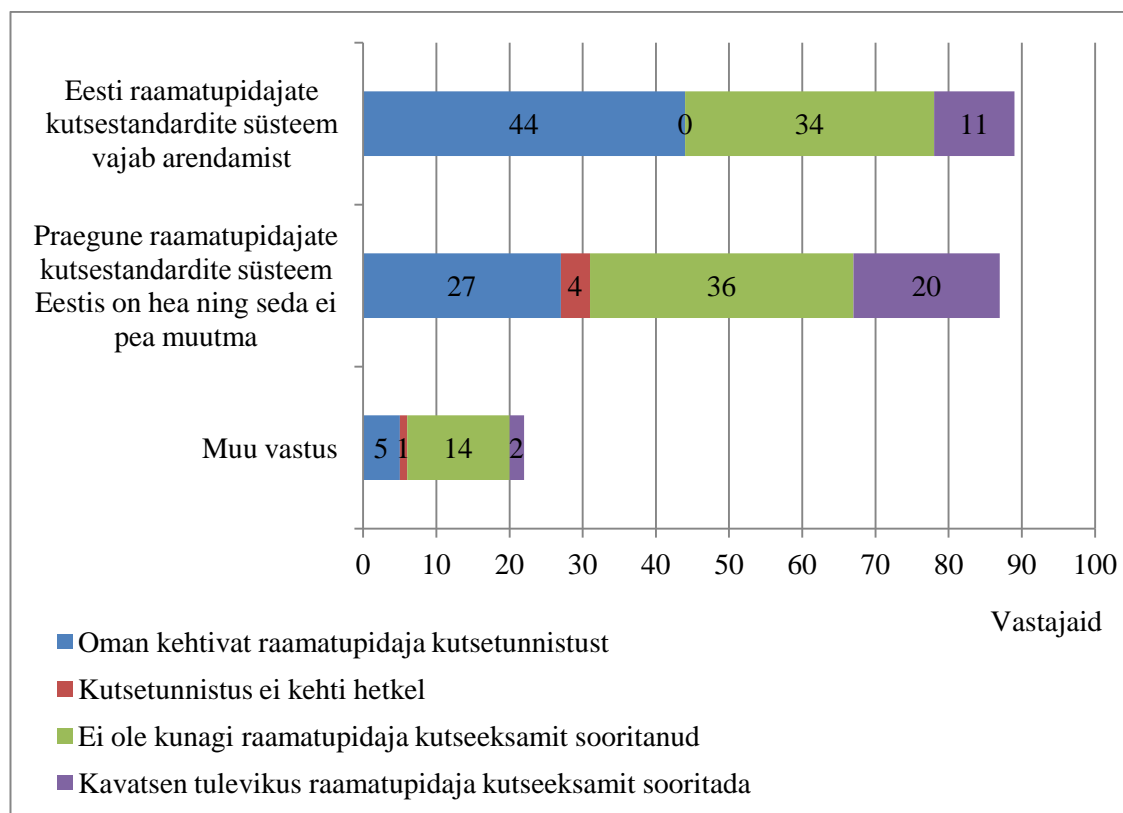
Küsimustiku teine küsimus otsis vastust küsimusele, kas olemasolev raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist. Küsimusele vastas 223 raamatupidajat. Vastused kahe variandi puhul jagunesid peaaegu pooleks: 44,4% vastanutest on arvamusel, et Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist ning 43,9% vastanutest hindas praegust raamatupidajate kutsestandardite süsteemi heaks, mida ei peaks muutma. Ülejäänud 11,7% vastanutest märkis, et nad ei ole praeguse süsteemiga kursis, nad ei pea kutsestandardit vajalikuks või peavad kehtivat kutsestandardite süsteemi segaseks. Kahe vastusevariandi vahel on vastused jaotunud väga ühtlaselt ka majandussektorite lõikes. Vastuste jaotumist sektorite lõikes illustreerib joonis nr 6.

Joonis 6. Vastuste jagunemine Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamise vajalikkuse kohta sektorite lõikes (autori koostatud)

Kui vastanute koguarvus on vastused kahe variandi vahel jagunenud peaaegu pooleks, ühe hääle kaaluga sai enamuse praeguse kutsestandardi süsteemi arendamise vajalikkus, siis sektorite lõikes sai enamuse kutsestandardite süsteemi mittevajalikkus ja kutsetunnistuse omamise lõikes on napp enamus kutsestandardite süsteemi arendamise vajalikkuse poolt (näidatud joonisel 7). Selline ebakõla tuleneb tõenäoliselt sellest, et kuigi vastajatel oli esimese küsimusena palutud valida kaks nende kohta käivat väidet (üks sektori ja teine kutsetunnistuse omamise kohta), siis mitmed vastajad valisid kas ainult ühe väite või kaks väidet kutsetunnistuse omamise kohta.

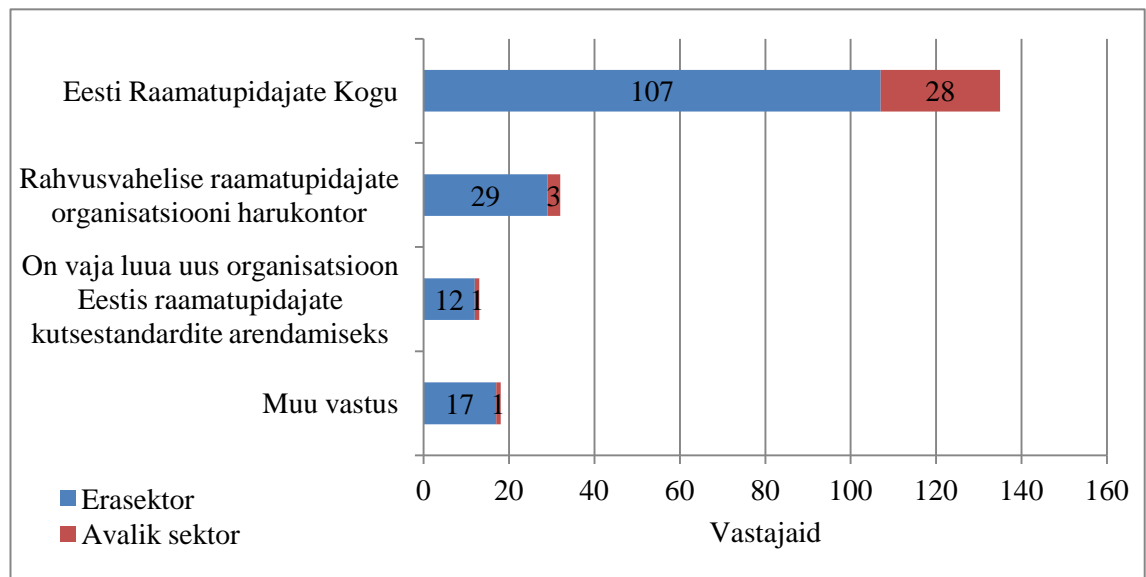
Kui vaadata vastajategruppe eraldi, siis üldreeglina ollakse seisukohal, et praegune kutsestandardite süsteem on hea ning seda ei pea arendama. Üldisest trendist kalduvad arvestataval määral kõrvale kutsetunnistuse või sellega samaväärse tunnistuse omajate grupi vastused, sest ainsa grupina on neist enamik kutsestandardite süsteemi arendamise poolt. Sellist kõrvalekallet võib põhjustada antud grupi suurem teadlikkus kutsestandarditest ja kutsestandardite süsteemist, sest neil on teiste gruppidega võrreldes kutsestandarditega rohkem kokkupuudet, mis võimaldab neil seetõttu kriitilisemalt hinnata Eesti kutsestandardite süsteemi hetkeolukorda.

Joonis 7. Vastuste jagunemine Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamise vajalikkuse kohta kutsetunnistuse omajate lõikes (autori koostatud)

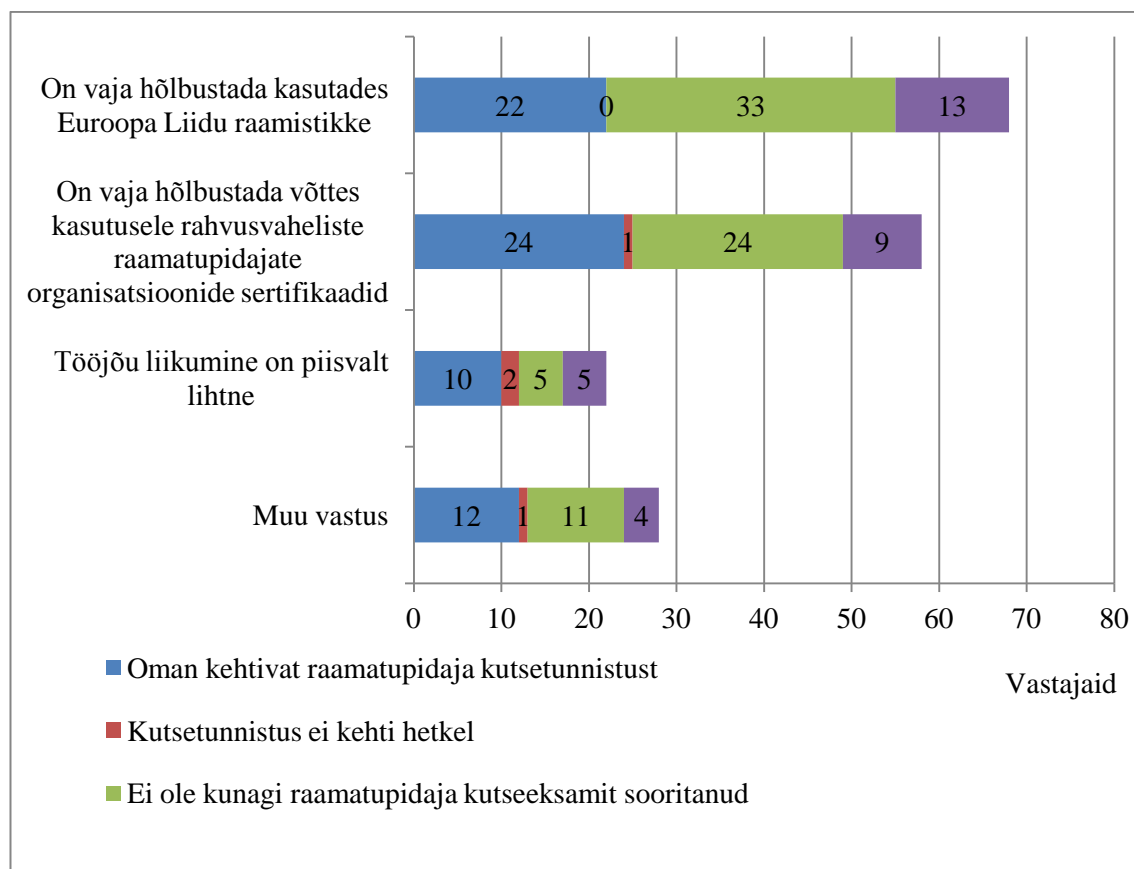
Kolmas küsimus uuris, milline organisatsioon peaks vastajate arvamuse kohaselt Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisega tegelema. Küsimusele vastas 210 inimest, kellest 68,1% nõustusid kõige rohkem väitega, et Eesti kutsestandardite süsteemi arendamisega peaks tegelema ERK, 16,2% vastanutest pooldasid ülemaailmsete organisatsioonide harukontorite tulekut Eestisse ning 6,7% vastajatest toetasid Eesti kutsestandardite süsteemi arendamiseks uue organisatsiooni loomist. Lisaks märkisid neli vastajat, et ei pea kutsestandardite süsteemi vajalikuks ning neist kaks käsitlesid kutsestandardit seda väljastava organisatsiooni tuluallikana. Kaks vastajat loobusid vastamast, kuna ei ole teavet kutsestandardite süsteemist. Pakuti ka muid organisatsioone Eesti raamatupidaja kutsesüsteemi arendamiseks, sh Audiitorkogu, Rahandusministeeriumi, rahvusvahelisi organisatsioone ja majandusarvestuse valdkonnaga otseselt seotud ettevõtteid nagu auditi ja raamatupidamisteenust pakkuvad ettevõtted.

Vastuste jaotus järgis sama trendi nii sektorite kui ka kutsetunnistuse omajate lõikes. Vastuste jaotus sektorite lõikes illustreerib järgnev joonis.

Joonis 8. Vastuste jaotumine Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendava organisatsiooni kohta sektorite lõikes (autori koostatud)

Neljas küsimus keskendus raamatupidajate tööjõuliikumisele ning otsis vastust küsimusele, kas Eesti raamatupidajate liikumiste rahvusvahelisel tasandil oleks vaja lihtsustada kasutades rahvusvaheliste raamatupidajate kutseühingute sertifikaatide või Euroopa kutsekvalifikatsiooniraamistikku. Küsimusele vastas 201 inimest. Vastused jaotusid üpris ühtlaselt, kuid napp enamuse (38,3%) sai väide, et Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist on vaja hõlbustada kasutades Euroopa Liidu raamistikke. 32,3% vastajatest pooldas tööjõu liikumise hõlbustamiseks rahvusvaheliste organisatsioonide sertifikaatide kasutuselevõttu ning 13,9% vastajaid arvasid, et tööjõu liikumine on juba praegu piisavalt lihtne. 18 vastajat jättis vastamata, kuna nad ei ole küsimusele vastamiseks teemaga piisavalt kursis ning kolm vastanut ei pidanud raamatupidajate rahvusvahelist tööjõu liikumist üldse vajalikuks. Kaks vastanut tõdesid, et riikidevaheline liikumine tööjõuturul pole lihtne ning üks neist arvas, et kes tahab välismaal töötada, täiendab end selles valdkonnas. Ei saa jätta märkimata ühe vastaja kommentaari, kes märkis, et kõrgharidus koos praktikaga võiks vajalikud teadmised anda pääsemaks tööle ka mujale Euroopa Liitu läbi kutsesertifikaadite.

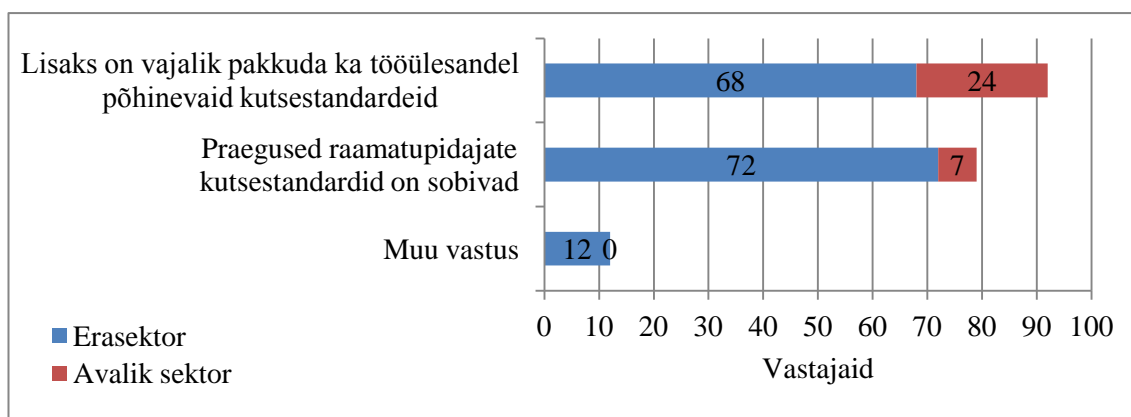
Joonis 9. Vastuste jaotumine Eesti raamatupidajate tööjõu liikumise lihtsustamise kohta kutsetunnistuse omamise lõikes (autori koostatud)

Vastuste jaotumine sektorite lõikes järgis üldist trendi, kuid kutsetunnistuse omajatest erines üks grupp oluliselt teistest (joonis 9). Kui kutsetunnistust mitteomavate ja kutseeksamit sooritada kavatsevate raamatupidajate puhul sai enamuse Euroopa Liidu raamistikke toetav väide, siis kutsetunnistuse sooritanute grupist, kellel tunnistus enam ei kehti, ei pooldanud seda väidet ükski vastaja ning enamuse sai hoopis väide, et tööjõuliikumine on niigi piisavalt lihtne. Kutsetunnistust või samaväärset tunnistust omavate raamatupidajate grupist sai napi enamuse rahvusvaheliste organisatsioonide sertifikaatide kasutuselevõtmist pooldav väide. Kuna eelmise küsimuse juures pooldas see grupp kutsestandardite süsteemi arendamisel ERK-d, seega järeldub siit, et neile sobiks olukord, kus ERK tegeleks nii Eesti raamatupidajate kutsestandardite arendamise ja väljastamise kui ka ülemaailmsete organisatsioonide kutsestandardite väljastamisega.

Järgnevalt uuriti täiendavate kutsestandardite pakkumise vajalikkust. Küsimusele vastas 193 inimest. Siin pooldas enamus (48,7%) tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid.

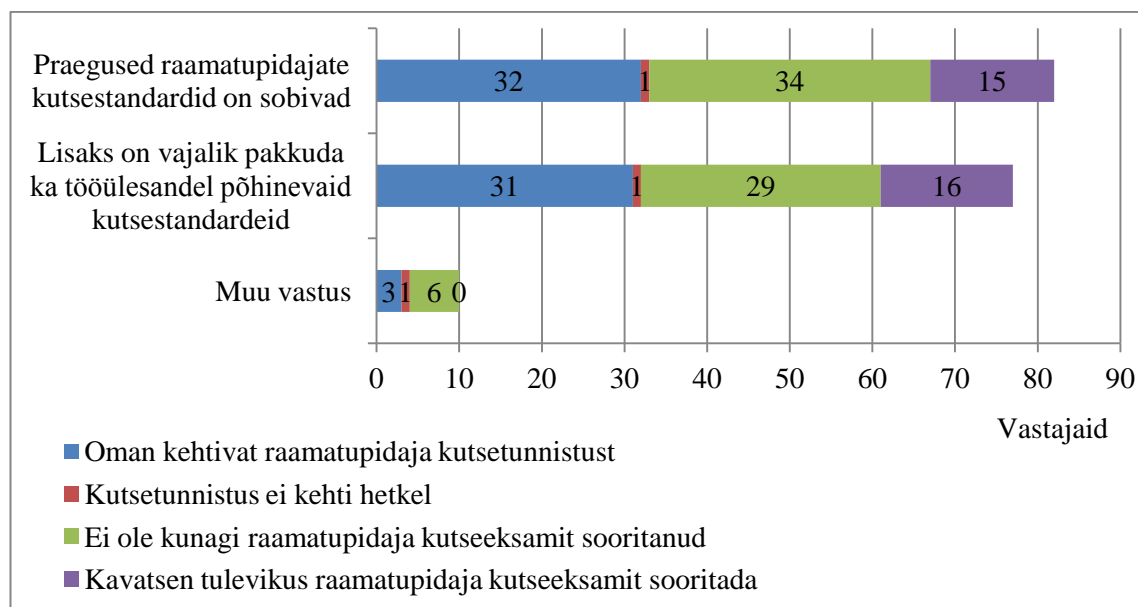
Kaks vastanut lisasid, et sooritatavad kutseeksamid on liiga teoreetilised, sisaldades palju valemeid, mida peab pähe õppima ning reaalses töös on kutseeksamiks õpitust vähe kasu.

Kui analüüsida vastuseid gruppide lõikes, siis esineb erinevusi nii sektorite lõikes kui ka kutsetunnistuse omamise lõikes. Erasektoris töötavaid raamatupidajaid praegused kutsestandardid rahuldavad, kuid vastused on jaotunud üsna võrdselt mõlema väite vahel. Avalikus sektoris on vastuste jagunemine suurema erinevusega. Avaliku sektori raamatupidajatest 77% pooldab tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid. Kommentaaridesse lisati, et tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid oleks vaja, sest avalik sektor erineb erasektorist. Vastuseid sektorite lõikes väljendab joonis 10.

Joonis 10. Vastuste jaotumine täiendavate kutsestandardite pakkumise vajalikkuse kohta sektorite lõikes (autori koostatud)

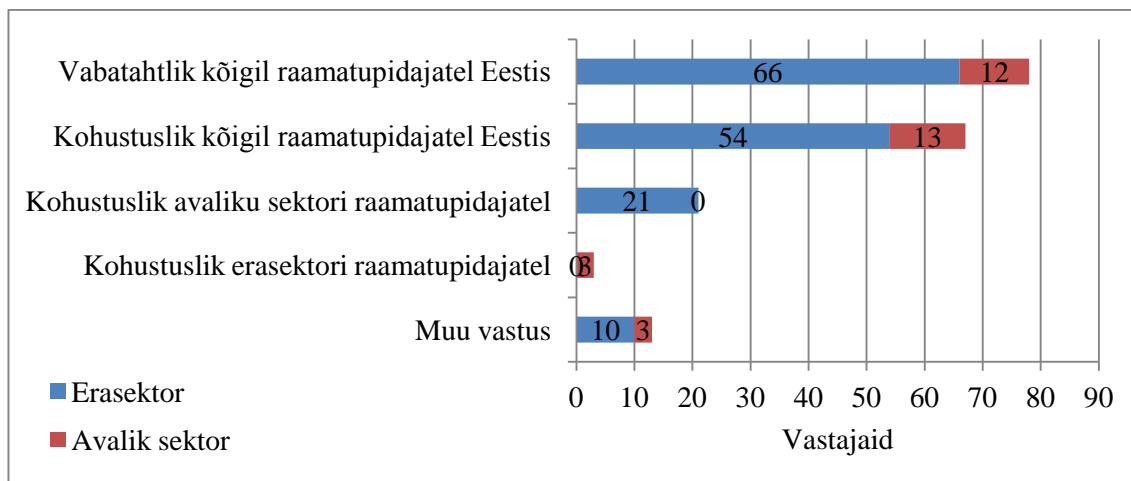
Kutsetunnistuse omajate vastuste jagunemisel märkimisväärsed erinevusi ei ole (joonis 11). Kutseeksami sooritanute grupis, kellel kutsetunnistus enam ei kehti, on vastused jaotunud pooleks. Kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnistust omavate raamatupidajate grupp ja kutseeksamit mittesooritanute grupp pooldavad kehtivaid kutsestandardeid. Vaid kutseeksamit sooritada kavatsevate raamatupidajate grupp kaldub napi enamusega (52%) tööülesannetel põhinevate kutsestandardite poole. Ka siin on märgatav vastuste erinevus võrreldes vastuseid sektorite ja kutsetunnistuse omamise lõikes. Põhjus on tõenäoliselt selles, et küsimustiku esimese küsimuse juures paluti vastajal valida nii sektori kui ka kutsetunnistuse omamist määrav väide, siis mitmed vastajad valisid kas ühe väite või samast kategooriast kaks väidet.

Joonis 11. Vastuste jaotumine erinevate kutsestandardite pakkumise vajalikkuse kohta kutsetunnistuse omajate lõikes (autori koostatud)

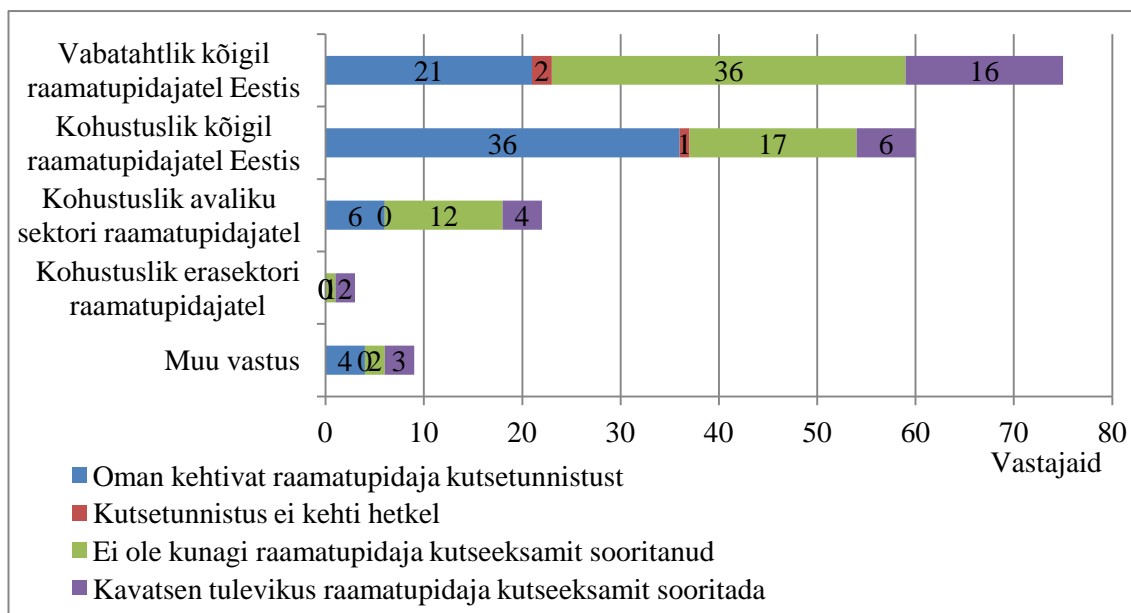
Kuuenda küsimusega soovis autor kaardistada raamatupidajate arvamust kutsetunnistuste kohustuslikkuse kohta ning saada vastus küsimusele, kas kutsetunnistuse omamine peaks olema kohustuslik kõigil raamatupidajatel, kohustuslik avaliku sektori raamatupidajatel, kohustuslik erasektori raamatupidajatel või vabatahtlik kõigil raamatupidajatel. Küsimusele vastanud 192 inimesest kaldus ülekaal (43,8%) väitele, et kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigil raamatupidajatel Eestis. 35,9% vastanutest pooldas samas kutsetunnistuse kohustuslikkust kõigile raamatupidajatele.

Mitmed vastajad märkisid vastava hariduse või hariduse ja töökogemuse piisavust. Kutsetunnistuse peaks andma majandusarvestuse spetsialisti haridust pakuv kool või kutsetunnistus peaks olema kohustuslik neile, kellel puudub raamatupidaja eriharidust tõendav dokument (diplom). Kolm vastajat ei pooldanud kutsetunnistuse kohustuslikkust, vaid selle soovituslikkust ning tööandjatepoolset arvestamist. Üks kutsetunnistuse omaja rõhutas selle kõrget väärtust ning üks vastaja nentis juhtu, kus kutsetunnistuse omaja ei saanud tööülesannetega hakkama.

Joonis 12. Vastuste jagunemine raamatupidaja kutsetunnistuse kohustuslikkuse kohta sektorite lõikes (autori koostatud)

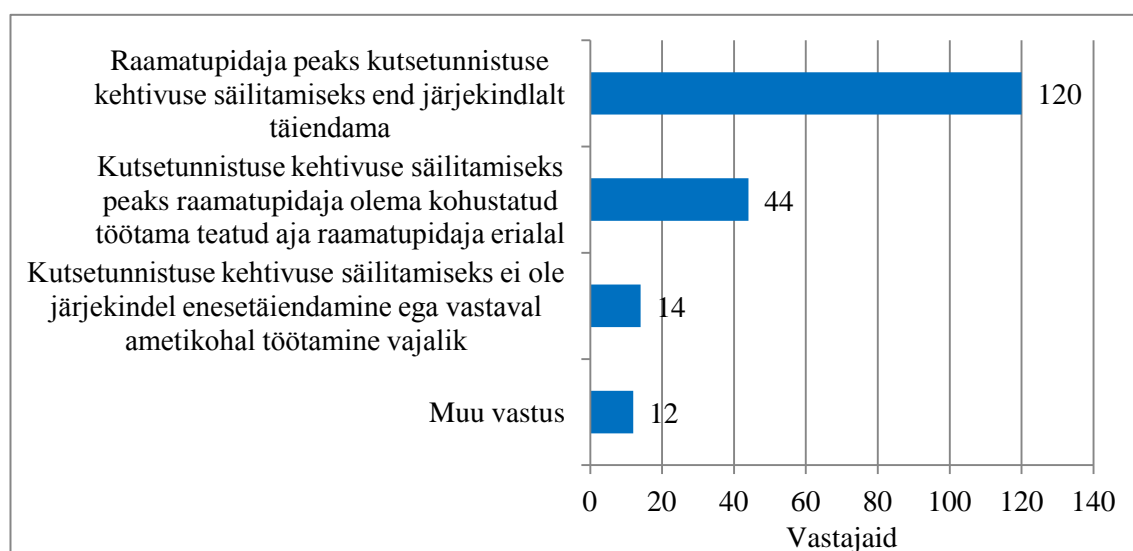
Küsimusele leidis vastakaid arvamusi nii sektorite (joonis 12) kui ka kutsetunnistuse omamise lõikes (joonis 13). Kui erasektori raamatupidajad pooldasid pigem kutsetunnistuse vabatahtlikkust kõigile raamatupidajatele, siis avaliku sektori raamatupidajad pooldasid pigem kutsetunnistuse kohustuslikkust kõigile raamatupidajatele. Ükski erasektori raamatupidaja ei pooldanud kutsetunnistuste kohustuslikkust vaid erasektori raamatupidajatele ning ükski avaliku sektori raamatupidaja ei pooldanud kutsetunnistuse kohustuslikkust ainult avalikus sektoris.

Joonis 13. Vastuste jagunemine raamatupidaja kutsetunnistuse kohustuslikkuse kohta kutsetunnistuste omamise lõikes (autori koostatud)

Kutsetunnistuse omajatel olid erinevused vastustes suuremad. Nii kutseeksamit mitte-sooritanute grupp kui ka kutseeksamit sooritada kavatsevate raamatupidajate grupp nõustusid kutsetunnistuse vabatahtlikkusega kõigile raamatupidajatele. Mõlema grupi puhul pooldasid kutsetunnistuse vabatahtlikkust kõigil raamatupidajatel üle poole vastajatest (vastavalt 53% ja 52%). Kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnistust omavate raamatupidajate grupp kaldus kutsetunnistuse kohustuslikkuse poole kõigile raamatupidajatele Eestis, seda pooldas 54% selle grupi vastajatest. Erinevus teistest gruppidest võib olla tingitud antud grupi paremast teadlikkusest kutsetunnistustest, tänu millele nad väärtustavad kutsetunnistust rohkem ning näevad kutsetunnistuse kohustuslikkusega kaasnevat kasu.

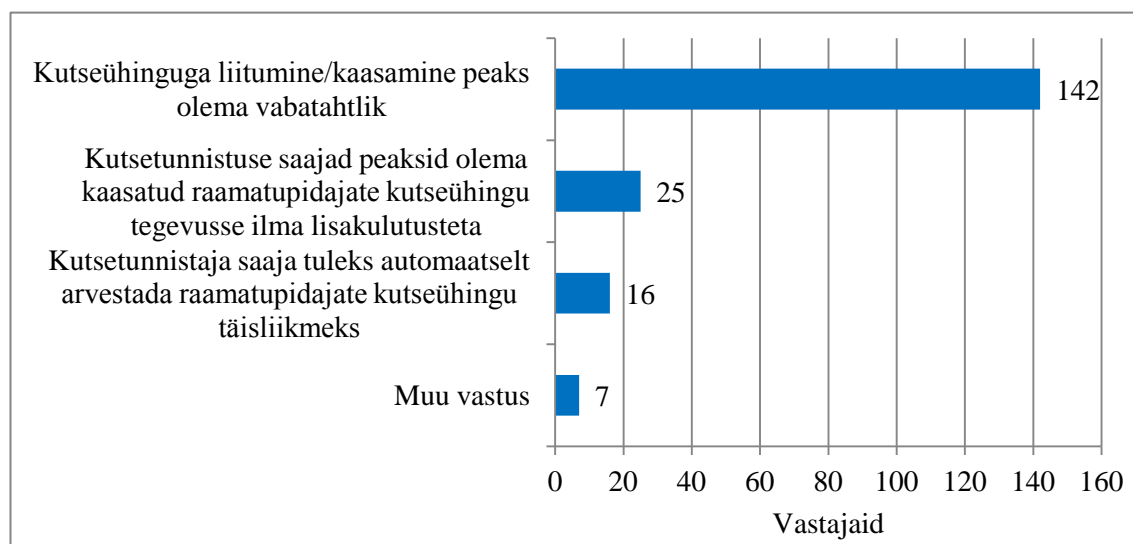
Edasi uuris autor, kas kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks peaksid raamatupidajad end järjekindlalt täiendama või töötama teatud aja raamatupidajana. Üle poole 190 vastanust (63,2%) leidis, et kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks on vajalik kutseeksami järgne pidev enesetäiendamine. Kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks erialal töötamise vajalikkust toetas alla veerandi (23,2%) vastajatest ning 7,4% vastajatest ei pidanud järjekindlat enesetäiendamist ega vastaval ametikohal töötamist kutsetunnistuse kehtivuse säilimiseks oluliseks. Trend oli sama nii sektorite kui ka kutsetunnistuse omamise lõikes.

Joonis 14. Vastuste jagunemine kutsetunnistuse kehtivuse säilitamise kohta (autori koostatud)

Neli vastajat lisas, et järjekindel enesetäiendamine raamatupidajana on vajalik olenemata kutsetunnistuse olemasolust ning üks vastaja kommenteeris, et vajalik on nii vastaval ametikohal töötamine kui ka järjekindel täiendamine. Eraldi toonitati, et raamatupidajana töötamisel enese pideva täiendamise möödapääsmatust ning kohustuslikke eksameid võiksid teha kas need raamatupidajad, kes sellel ametikohal käesoleval ajal ei tööta, kuid soovivad sellele kandideerida. Oldi ka arvamusel, et standardiseerimist ja kutsetunnistusi ei ole vaja, või on vaja vaid juhul kui raamatupidaja on reaalsest tööst eemal olnud rohkem kui 5 aastat. Samuti ei pooldatud töökogemuse olemasolu, kuna kutsetunnistuse kättesaamisel ollaksegi spetsialist ning kogemus tuleb töö käigus.

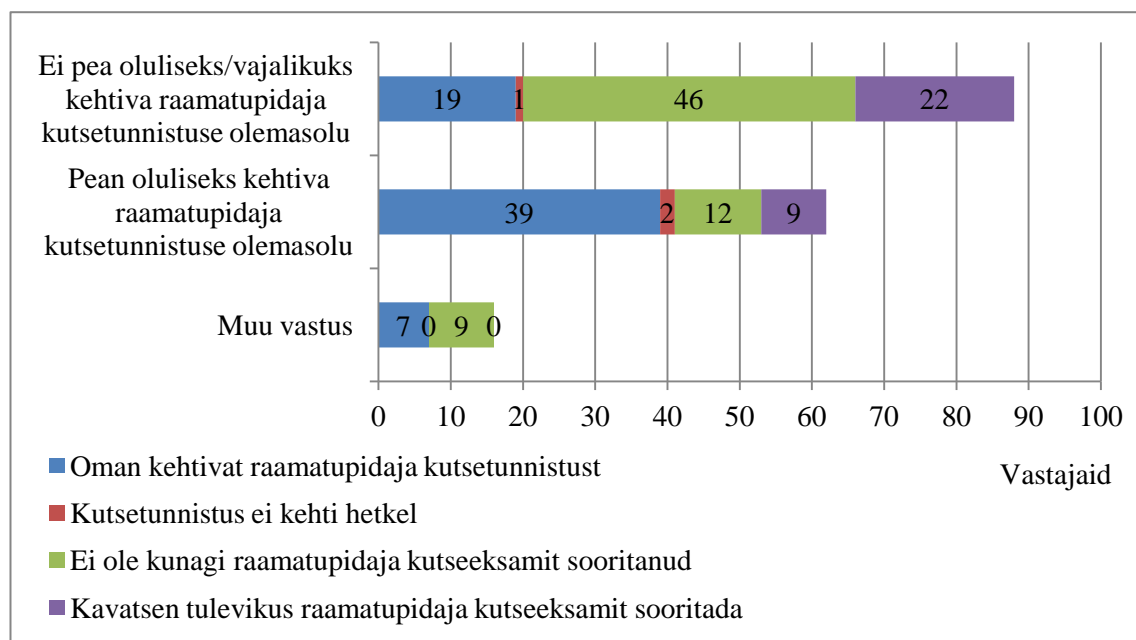
Kaheksanda küsimusega soovis autor teada saada raamatupidajate hinnangut kutseühingu liikmelisuse kohta. Selle küsimuse puhul olid vastajad kõige üksmeelsemad ning 190 vastajast 74,7% ehk praktiliselt kolmveerand neist toetasid kutseühinguga liitumise/sinna kaasamise vabatahtlikkust. Ka selle küsimuse puhul ei olnud sektorite ega kutsetunnistuse omamise lõikes märkimisväärsed erinevusi. Kommentaariks kirjutati, et liikmeks võiks saada teatud soodustustega. Sellest võib järeldada, et praegust Eesti Raamatupidajate Kogu liikmetasu 32 eurot aastas peetakse liiga kõrgeks.

Joonis 15. Vastajate jaotumine kutseühinguga liitumise järgi (autori koostatud)

Viimane küsimus keskendus raamatupidajate hinnangule kutsetunnistuse olulisuse kohta uue töötaja valimisel. Küsimusele vastas 190 inimest. Ülekaalu (50,5%) saavutas

väide, et kutsetunnistuse olemasolu uue töötaja töölevõtmisel ei ole vajalik. Kui sektorite lõikes vastuste puhul olulisi erinevusi ei olnud, siis kutsetunnistuse olemise lõikes (joonis 16) erinesid teistest kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnistust omavate raamatupidajate grupp ja kutseeksami sooritanud grupp, kellel kutsetunnistus hetkel ei kehti. Nendes gruppides kaldus enamus väite poole, et nad peavad uue töötaja valikul kutsetunnistuse olemasolu tähtsaks.

Joonis 16. Vastuste jaotumine kutsetunnistuse olulisuse kohta kutsetunnistuse olemise lõikes (autori koostatud)

Ka selle küsimuse juures kerkis esile kutseeksami sooritanute positiivsem suhtumine kutsetunnistusse. Kutseeksami sooritanud raamatupidajad väärtustavad kutsetunnistust rohkem kui kutseeksami mittesooritanud raamatupidajad, sest nad oskavad kutsetunnistuse olemisest tulenevat kasu tööandjale ja töövõtjale rohkem hinnata. Kommentaarides märgiti, et uusi töötajaid valitakse eelkõige töökogemusest lähtuvalt ning kutsetunnistuse küsimine ei ole väga levinud. Seetõttu ei saa kutsetunnistuse olemasolu käsitleda tööle võtmisel eeldusena, kuid selle omamine on siiski boonuseks. Mitu vastajat lisas, et oluline on töötaja erialane haridus, olenemata kas see on kõrg- või kutseharidus. Märgiti ka, et kutsetunnistuse vajalikkus oleneb raamatupidaja tööülesannetest, näiteks kaupluste raamatupidamises (ladu+kassa) pole kutsetunnistus oluline, kuid palgaarvestuses on vajalik. Kommentaaridest avaldub positiivne

suhtumine kutsetunnistusse. Tõdetakse kutsetunnistuse vajalikkust raamatupidajana töötamisel.

Küsimustikule vastamisel vähenes peaaegu iga küsimusega vastanute arv, kuid kokkuvõttes oli vastanute arv piisav tegemaks järeldusi ning kontrollimaks püstitatud hüpoteesi kehtivust.

2.3 Raamatupidajate seas läbiviidud küsimustikul põhinevad järeldused ja ettepanekud Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi edasiseks arendamiseks

Küsitlusest saadud andmete põhjal saab vastused autori poolt esitatud kaheksale küsimusele raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisvõimaluste kohta. Esimesele küsimusele: „Kas olemasolev raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist?“, saab napilt jaatava vastuse. Juhtivad raamatupidajad pooldasid väikese enamusega Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamise vajalikkust, kuid vastused sellele küsimusele jagunesid praktiliselt pooleks, mis näitab, et kuigi vajadus on olemas, ei ole see suur.

Teisele küsimusele: „Kas olemasolevat kutsestandardite süsteemi peaks edasi arendama Eesti Raamatupidajate Kogu?“, rahvusvahelise raamatupidajate kutseühingu harukontor või tuleks selleks luua uus organisatsioon, sai autor vastuseks, et arendamisega peaks tegelema kindlasti Eesti Raamatupidajate Kogu. Seega võib järeldada, et Eesti juhtivad raamatupidajad tunnevad, et näiteks ACCA Eestisse toomise asemel tuleks rõhku asetada pigem ERK arendamisele ja selle tegevuse toetamisele.

Kolmanda küsimuse puhul: „Kas Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist rahvusvahelisel tasandil on vaja seda veel lihtsustada kasutades rahvusvaheliste raamatupidajate kutseühingute sertifikaate või Euroopa Liidu kvalifikatsiooniraamistikku?“, pooldasid juhtivad raamatupidajad kõige enam tööjõu liikumise hõlbustamist kasutades Euroopa Liidu raamistike. Ka siinkohal võib järeldada, et Eesti juhtival kohal töötavad raamatupidajad toetavad keskendumist Euroopa kutse kvalifikatsiooniraamistikule rohkem kui näiteks ACCA Eestisse toomisele.

Ka neljanda küsimuse: „Kas lisaks praegustele kutsestandarditele oleks vaja pakkuda ka tööülesannetel põhinevaid kutsetunnistusi?“, vastused jagunesid väga tasavägiselt, kuid napp enamus juhtivaid raamatupidajaid tundis vajadust ka tööülesannetel põhinevate kutsestandardite järgi.

Viienda küsimuse: „Kas kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigil raamatupidajatel, kohustuslik kõigil raamatupidajatel, kohustuslik avaliku sektori

raamatupidajatel või kohustuslik erasektori raamatupidajatel?“, vastused kaldusid kahe ekstreemsuse poole, aga enamus vastajaid kaldus väite poole, et kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigil Eesti raamatupidajatel. Selle põhjal võib järeldada, et idee muuta kutsetunnistuse omamine kohustuslikuks avaliku sektori raamatupidajatel (Blank 2012), kohtaks tõenäoliselt palju vastumeelsust.

Kuues küsimus: „Kas kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks peaksid raamatupidajad töötama teatud aja raamatupidaja erialal või ennast järjekindlalt täiendama?“, sai vastuseks, et pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidaja kutsetunnistuse saaja kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks end järjekindlalt täiendama. Seega tuleks rohkem tähelepanu pöörata järjekindla enesetäiendamise nõuetele erinevate kutsestandardite puhul. Selleks võiks kehtestada erialase arendamise nõutud tundide arvu mingil ajaperioodil ning täpsustada koostöövõrgustikke ja teemavaldkondi.

Kui seitsmenda küsimuse: „Kas kutseühinguga liitumine peaks olema kohustuslik?“, puhul oli kutseühinguga liitumise vabatahtlikkuse poolt praktiliselt kolmveerand vastanutest, siis kaheksanda küsimuse: „Kas kutsetunnistuse omamine on uue töötaja tööle asumisel oluline?“, puhul tuli ülekaal kutsetunnistuse omamise mitteolulisuse poole vähese häälteenamusega.

Saadud tulemuste põhjal saab väita, et juhtival kohal töötavad raamatupidajad Eestis on seisukohal, et:

- Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist.
- Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisega peaks tegelema Eesti Raamatupidajate Kogu.
- Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist on vaja hõlbustada kasutades Euroopa Liidu raamistikke.
- Praegustele vastutustele põhinevatele raamatupidaja kutsestandarditele lisaks on vajalik pakkuda ka tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid.
- Kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigil Eesti raamatupidajatel.
- Pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidaja kutsetunnistuse saaja kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks end järjekindlalt täiendama.

- Pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidajate kutseühinguga liitumine/sinna kaasamine olema vabatahtlik.
- Kutsetunnistuse omamine ei ole uue töötaja tööle võtmisel oluline.

Küsimustikku analüüsidest selgus, et kõige positiivsemalt suhtuvad kutsetunnistuste ja kutsestandardite süsteemi avaliku sektori raamatupidajad, kellel on kutsetunnistus või sellega samaväärne tunnistus. Selle grupi raamatupidajate isiklik kokkupuude kutsetunnistusega ning suurem teadlikkus kutsestandardite süsteemist aitab tõenäoliselt kaasa kutsetunnistuse suuremale väärtustamisele ning nendest tuleneva kasu kõrgemale hindamisele. Kõige negatiivsemalt suhtuvad kutsestandarditesse erasektori raamatupidajad, kellel ei ole kutsetunnistust. Samas nähti kutsetunnistus üldkokkuvõttes kui boonust, mis tuleb kasuks, kuid mis ei peaks olema kohustuslik.

Vastuseid üldistades pakub autor välja, kolm peamist ettepanekut raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamiseks:

- Lisada tööülesannetel põhinevaid eriosasid.
- Tihendada koostööd Eesti Raamatupidajate Kogu ning Audiitorkogu, haridusasutuste ja ettevõtete vahel.
- Nõuda järjekindlat erialast enesetäiendamist kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks kõigi kutsetunnistuse puhul ning täpsustada nõudmisi vanemraamatupidaja, tase 6 ning juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardite puhul.

Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamiseks võiks Eesti Raamatupidajate Kogu pakkuda võimalust raamatupidajatel sooritada eksam, mis vastaks näiteks seitsmendale kvalifikatsioonitasemele ning sisaldaks peale raamatupidamise üldosa ka teatud valdkonnale keskendunud eriosa. Seitsendal tasemel on majandusarvestuse spetsialist suure tõenäosusega mingile kindlale valdkonnale keskendunud ning vastava eriosa kutsetunnistuse omamine pakuks lisandväärtust. Hetkel liiguvad Eesti Raamatupidajate Kogul mõtted praktilise raamatupidamise, vandeaudiitori, siseaudiitori ning juhtimisarvestuse eriosa võimaldamise poole. Küsimustiku vastuste põhjal tundub, et selline suund on raamatupidajate poolt tervetulnud. Lisaks pakub autor välja, et arutada võiks teiste eriosade lisamist, mis

põhineksid tööülesannete või erinevate majandusharude spetsiifikatele, kuid nõudlust konkreetse eriosa järele peaks eelnevalt lähemalt uurima.

Lisaks võiks Eesti Raamatupidajate Kogu tähelepanu pöörata kutsetunnistuse omandanud raamatupidajate järjekindlale ametialasele enesetäiendamisele. Hetkel kehtivad Raamatupidaja I ja raamatupidaja, tase 5 kutsetunnistused tähtajatult, kuid vastustest selgus, et juhtivad raamatupidajad tunnevad vajadust kutsetunnistuste omajate pideva täiendamise järgi kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks. Selline ametialane enesetäiendamine võiks endast kujutada näiteks etteantud teemadel kindlamahulisi täiendkoolitusi või seminare, mida tuleks läbida kindlas mahus teatud aja jooksul. Vanemraamatupidaja, tase 6 ning juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardite puhul on pideva enesetäiendamise nõue olemas, kuid tuleks täpsustada kuidas ning mis mahus see peaks aset leidma.

Juhtival kohal töötavad raamatupidajad Eestis ei poolda kutseühinguga liitumise kohustuslikkust, kutsetunnistuste kohustuslikkust ega liikmemaksu kutseühinguga liitumisel. Samas pooldatakse tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid ja kindlaks määratud ametialast täiendamist kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks, mille rakendamine nõuavaks Eesti Raamatupidajate Kogult lisaressursse. Ilmneb, et kutseühingu tugevdamiseks, aktiivsuse tõstmiseks ja rohkemate kõrge kompetentsiga liikmete kaasamiseks kutseühingu tegevusse on Eesti Raamatupidajate Kogul vaja kasutada turunduslikku lähenemist ühingu atraktiivsuse suurendamiseks. Sellele võib kaasa aidata suurem teavitustöö nii koolide, ettevõtete kui muude organisatsioonide seas, rohkem koostööd eelpool nimetatud asutustega ning muude majandusarvestuse alal tegelevate asutustega ning erinevate boonuste pakkumine kutseeksami läbinutele.

Raamatupidajate tööjõu liikumise hõlbustamiseks soovitab autor jätkuvat arendustööd Kutsekoja ning Euroopa Komisjoni poolt, et kiirendada praegust tunnustamisprotsessi. Rahvusvaheliste majandusarvestuse spetsialistide kutseühingutega parema kontakti saamiseks võib edasi töötada ACCA Eestisse toomise nimel läbi haridusasutuste akrediteerimise.

KOKKUVÕTE

Praegune Eesti kutsestandardite süsteem põhineb Euroopa Kutsekvalifikatsiooniraamistikul. Varem kasutusel olnud 5-tasemelise Eesti kvalifikatsiooniraamistiku suhtestamine Euroopa 8-tasemelise Kutsekvalifikatsiooniraamistikuga toimus 2008. aasta detsembrist 2011. aasta augustini. Eesti kutsete süsteemi arendamine põhineb Euroopa Komisjoni 2000. aastal vastu võetud Lissaboni strateegial, mille eesmärk on muuta Euroopa Liit kõige konkurentsivõimalisemaks ja dünaamilisemaks teadmistel põhinevaks majanduseks maailmas. Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku põhieesmärgiks on stimuleerida kodanike liikuvust ühest riigist teise ja soodustada nende elukestvat õpet.

Seoses kvalifikatsiooniraamistiku suhtestamisega uuendati ka majandusarvestuse spetsialistide kutsekvalifikatsioone ja -standardeid. Varem kasutusel olnud raamatupidaja assistent I, raamatupidaja II ja raamatupidaja III kutsestandardid asendatakse järk-järgult vastavalt raamatupidaja tase 5, vanemraamatupidaja ja juhtivraamatupidaja kutsestandarditega. Kutsestandardite põhjal väljastab Eesti ainus raamatupidajate kutseühing Eesti Raamatupidajate Kogu kutseeksami eduka sooritamise korral raamatupidajale vastava kutsetunnistuse. Kutse väljastamise õiguse annab Eesti Raamatupidajate Kogule kutseid ühendav organisatsioon SA Kutsekoda. Kuigi majandusarvestuse spetsialistide hulka loetakse ka audiitoreid, siis audiitorite kutseid Kutsekoja registrisse lisatud ei ole. Audiitorite tegevus on seadustega reguleeritud ning nende kutsetega tegeleb audiitorite kutseühing Audiitorite Kogu.

Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamiseks ettepanekute tegemiseks võrreldi Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardeid ja -ühingut Suurbritannia ning Ameerika Ühendriikide kutsesertifikaatide ja -ühingutega. Suurbritannia suurimad raamatupidajate kutseühingud on *The Association of Chartered Certified Accountants* ehk ACCA ning *The Institute of Chartered Accountants in*

England and Wales ehk ICAEW. Ameerika Ühendriikides domineerib majandusarvestuse spetsialistide kutseühingute seas *The American Institute of Certified Public Accountants* ehk AICPA. Nendel ühingutel on pikk ajalugu ning riigi poolset reguleerimist on vähem kui Eestis, tänu millele on nad ühingutena tugevad ja mõjuvõimsad.

Peamised erinevused Eesti ning uuritud välismaa raamatupidajate kutsestandardite süsteemide vahel seisnevad väljastatavates kutsetunnistustes, nõutavas enesetäiendamises kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks ning kutsetunnistuste väljastamise seoses haridusasutustega. Kutseühingute tegevuses erineb ka liikmelisuste poliitika ning koostöö ettevõtetega. Eestis pakutakse kolmel kvalifikatsioonitasemel põhinevat kutsestandardit ning iga taseme kohta ühte kutsetunnistust, kuid ACCA, AICPA ja ICAEW pakuvad erinevatele kvalifikatsioonitasemetele lisaks iga taseme kohta mitmeid kutse-sertifikaate, mis erinevad üksteisest nõutavate tööülesannete poolest.

Kui raamatupidaja assistent I kutsetunnistus on tähtajatu kehtivusajaga ning raamatupidaja II ning III kutsetunnistused 5-aastase kehtivusajaga ilma lisatingimusteta, siis ACCA, AICPA ja ICAEW poolt pakutavatel sertifikaatidel on reeglina nõutud kutse-sertifikaadi kehtivuse säilitamiseks järjekindel ametialane enesetäiendamine ning mõnel juhul ka kindla perioodi pikkune kohustuslik töötamine vastaval ametil.

Nii Eesti kui uuritud välismaa kutseühingud teevad koostööd haridusasutustega, kuid on näha erinevus haridusasutuste vahel, sest kui Eesti Raamatupidajate Kogu teeb peamiselt koostööd kutsekoolidega, siis ACCA teeb koostööd 271 kõrgkooliga, ACCA 1000 kõrgkooliga ja ICAEW 8 ülikooliga. Kutseühingute tegevuses erineb ka liikmelisuse poliitika: Eesti Raamatupidajate Kogu liikmeks astumiseks tingimusi ei ole, kuid nii AICPA, ACCA kui ka ICAEW liikmeks saamise tingimuseks on kas SPA või vastava ACA eksami edukas sooritamine. Eesti Raamatupidajate Kogul ei ole pidevat koostööd ettevõtetega võrreldes mainitud välismaa ühingutega, kes teevad ettevõtetega tihedat koostööd ning ICAEW pakub ka näiteks partnerprogramme, mis ühendavad endas nii töö kui õppimise.

Eesti Raamatupidajate Kogul koostöös Majandusarvestuse Õpetajate Koguga liiguvad hetkel mõtted ACCA Eestisse toomise poole ning detsembris 2013 toimunud MÕK-i

koosolekul otsustati, et selle poole liikumiseks tehakse algust Eesti majandusarvestuse alast haridust pakkuvate koolide ACCA poolse akrediteeringu saamise võimaluste uurimisega. Eesti Raamatupidajate Kogul on soov ühendada raamatupidaja ning audiitori kutse majandusarvestuse spetsialisti kutseks lisades juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardile praktilise raamatupidamise, vandeaudiitori, siseaudiitori ning juhtimisarvestuse eriosad. Selleks on vajalik suurem koostöö Eesti Raamatupidajate Kogu ning Audiitorkogu vahel ning teostada mitmeid palju ümberkorraldusi.

Võrdlusest tulenevate erinevuste põhjal esitas autor kaheksa küsimust Eestis juhtival kohal töötavate raamatupidajate hinnangu kohta raamatupidajate kutsestandardite süsteemi. Küsimuste põhjal koostati raamatupidajate kutsestandardeid käsitlev küsimustik, mille sihtgrupp oli juhtivad raamatupidajad. Küsimustik koosnes üheksast küsimusest, millest üks uuris kutsetunnistuse olemasolu vastajatel ja nende majandussektoris kuuluvust ning ülejäänud koosnesid väidetest, mis põhinesid kaheksale autori poolt esitatud küsimusele. Küsimustikule vastas kokku 241 inimest. Küsimustikust saadud andmest järeldus vajadus praegustele vastutusel põhinevatele raamatupidaja kutsestandarditele lisada ka tööülesannetel põhinevaid kutsestandardeid, eristades kutsestandardid vastavalt majandusharu spetsiifikale. Samuti tunnevad juhtival kohal töötavad raamatupidajad vajadust pärast kutseeksami sooritamist kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks pideva ja järjekindla ametialase enesetäiendamise järele.

Üldreeglina on Eesti juhtivad raamatupidajad rahul praeguse raamatupidajate kutsestandardite süsteemiga ning kutsetunnistust peetakse enamasti boonuseks. Vastuseid üldistades pakub autor välja kolm peamist ettepanekut raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamiseks:

- Lisada tööülesannetel põhinevaid eriosasid.
- Tihendada koostööd Eesti Raamatupidajate Kogu ning Audiitorkogu, haridusasutuste ja ettevõtete vahel.
- Nõuda järjekindlat erialast enesetäiendamist kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks kõigi kutsetunnistuse puhul ning täpsustada nõudmisi vanemraamatupidaja, tase 6 ning juhtivraamatupidaja, tase 7 kutsestandardite puhul.

Antud bakalaureusetöö kaardistas Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi hetkeolukorra, tegi Ameerika Ühendriikide ja Suurbritannia peamiste majandusarvestuse spetsialistide kutseühingutega võrdluse ja Eesti juhtivate raamatupidajate seas läbiviidud raamatupidajate kutsestandardite teemalise küsitluse põhjal ettepanekuid Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamiseks, mida saavad kasutada näiteks Eesti Raamatupidajate Kogu ja Audiitorkogu oma edasises arendustöös. Tööd saab edasi arendada lisades analüüsi rohkemate riikide majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteeme ning tehes Eesti juhtivate raamatupidajate ja audiitorite seas fookusgrupi- või süvaintervjuusid, mis annaksid rohkemat informatsiooni Eesti majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamisvõimaluste kohta. Samuti aitaks antud teema arendusele kaasa väljapakutud eriosade nõudluse uurimine.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Aarna, Olev** (SA Kutsekoda juhatuse liige, ESF programmi analüütik). Lühiantervjuu. Elektronposti kiri. Tallinn, 29.11.2013
2. **Aarna, Olev; Einike, Pilli; Granström, Signe; All, Külli; Toom, Kalle; Valk, Aune; Udam, Maiki; Kerem, Maaja-Katrin; Merirand, Milja**. Referencing of the Estonian Qualifications and Qualifications Framework to the European Qualifications Framework. SA Kutsekoda, 2012, 107 p.
3. About IFAC - Professional Accountancy Organization Development. International Federation of Accountants
[<http://www.ifac.org/about-ifac/professional-accountancy-organization-development-committee/about-pao-development-commi-1>] 13.04.2013
4. ACCA Education Recognition Status. London: Association of Chartered Certified Accountants, 2012, 12 p.
5. Audiitorkogu strateegia, periood 2012-2014. Audiitorkogu, 2012, 11 lk
[http://www.auditorkogu.ee/docs/Auditorkogu_strateegia_2012-2014] 14.04.2013
6. **Barber, B.** Is American Business Becoming Professionalized? Analysis of a Social Ideology. London: The Free Press of Glencoe, 1963.
7. Become a CPA. FAQ. AICPA
[<http://www.aicpa.org/BecomeACPA/FAQs/Pages/FAQs.aspx>] 03.04.2013
8. **Beltadze, Diana**. REL 2011: enamik eesti inimesi leiab rakendust töötlevas tööstuses, kaubanduses ja hariduses. Statistikaamet, 25.03.2013
[http://www.stat.ee/65331?parent_id=32784] 22.11.2013
9. BEST õpiobjekt. e-õpe.ee, 2011, 6 lk.
[http://www.e-ope.ee/_download/euni_repository/file/2290/SISSEJUHATUS%20KUTSE-%20JA%20ERIALASSE.pdf] 26.03.2013.
10. **Black, Geoff**. Applied Financial Accounting and Reporting. Oxford: Oxford University press, 2004, 404 p.

11. **Blank, Tõnis** (Eesti Raamatupidajate Kogu juhatuse esimees) Raamatupidajate kutsestandardid. Autori intervjuu. Elektronposti kiri. Tallinn, 14.10.2013a
12. **Blank, Tõnis**. Majandusarvestuse Õpetajate Kogu I koosolek. Autori märkmed. Tallinn, 27.11.2013b
13. **Blank, Tõnis**. Raamatupidajate kutsestandardid. Eesti Raamatupidajate Kogu, august 2012 [<http://www.konverentsid.ee/wp-content/uploads/2012/08/T%C3%B5nis-Blank-Raamatupidaja-kutsestandardid.pdf>]
14. Eesti kvalifikatsiooniraamistik (EKR). SA Kutsekoda.
[http://www.kutsekoda.ee/et/kvalifikatsiooniraamistik/ekr_tutvustus] 26.03.2013
15. Euroopa Parlamendi seisukoht. EP-PE_TC1-COD(2006)0163 : Euroopa Parlament, 2007, 19 lk.
16. Euroopa teenuseosutajate kutsekaart. Brüssel: Euroopa Parlament, 2009
17. European Qualifications Framework. European Union.
[europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/vocational_training/c11104_en.htm] 30.03.2013
18. Juhtivraamatupidaja kutsestandard. SA Kutsekoda, 2012, 4 lk.
[<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10438495/pdf/juhtivraamatupidaja-tase-7.7.et.pdf>] 29.11.2013
19. **Kay, Robert S. ja Searfoss, D. Gerald**. Handbook of Accounting and Auditing. Boston: Warren, Gorham & Lamont, 1989, 500 p.
20. **Kerem, Maaja-Katrin** (SA Kutsekoda juhatuse liige, ESF programmi juht) Lühiintervjuu. Elektronposti kiri. Tallinn, 19.11.2013
21. Kes on audiitor? Audiitorteenuse OÜ
[<http://www.audiitorteenused.ee/kes-on-audiitor/>] 31. 01.2013
22. Kutseeksami sooritamise tulemused - Audiitortevõtte portaali. Rahandusministeerium
[https://www.audiitortevõtte.ee/lr1/web/guest/uudised/-/asset_publisher/8Jlt/content/kutseeksami-sooritamise-tulemused-5?redirect=%2F1%2Fweb%2Fguest%2Fuudised%3Fp_id%3D101_INSTANCE_8Jlt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_c] 21.07.2013

23. Majandusarvestus keskhariduse baasil. Kutseharidus.ee
[<http://kutseharidus.ee/keskharidusega/kaubandus-ja-arindus/majandusarvestus/>]
18.10.2013
24. **McGill, Michelle.** Suite101 - Accounting History and the Accounting Profession
[suite101.com/article/accounting-history-and-the-accounting-profession-a267928]
03.04.2013
25. **Meigs, Walter B., Whittington, O. Ray., Robert F. Meigs.** Principles of Auditing. Boston: IRWIN, 1989, 731 p.
26. Mõisted. SA Archimedes [<http://vota.archimedes.ee/moisted.html>] 26.03.2013
27. **Ojamaa, Kurmet.** Arvestusala visioon 2015. Rahandusministeerium, 2010, 25 lk.
28. **Oruaas, Heli** (SA Kutsekoda, Kutseregistri juhataja). Infopäring. Elektronposti kiri. Tallinn, 10.10.2013
29. **Pärl, Ülle.** Majandusarvestuse Õpetajate Kogu I koosolek. Autori märkmed. Tallinn, 27.11.2013
30. Qualifications and Programmes. ICAEW
[<http://www.icaew.com/en/qualifications-and-programmes>] 05.04.2013
31. Rahandus ja majandusanalüüs, majandusteaduskonna erialad. Tallinna Tehnikaülikool [<http://www.ttu.ee/sisseastujale/magistriope-2/erialad-10/majandusteaduskonna-erialad-3/rahandus-ja-majandusanaluuus-3/>] 20.11.2013
32. Recommendation of the European Parliament and the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. I, Strasbourg: European Parliament Council, 2008, Kd. C 111, 7 p.
33. Regulated professions database. European Commission.
[http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/regprof/index.cfm] 1.12.2013
34. Roheline Raamat - Kutsevalifikatsiooni direktiivi ajakohastamine. Brüssel: Euroopa Komisjon, 2011, 23 lk.
35. **Semidor, Kristi.** Rahvusvaheliselt tunnustatud inglise keele eksamid Tallinna Ülikoolis. Koolielu, 10.10.2011 [<http://koolielu.ee/info/readnews/137479/rahvusvaheliselt-tunnustatud-inglise-keele-eksamid-tallinna-ulikoolis>] 01.12.2013
36. **Sepp, Triin.** Millise kvalifikatsiooniga on sinu raamatupidaja?
[rmp.ee/raamatupidamine/kutsevalifikatsioon/14462?Print=1&popUp=1]
19.03.2013

37. Tasemekirjeldused. Sihtasutus Kutsekoda
[http://www.kutsekoda.ee/et/kvalifikatsiooniraamistik/ekr_tutvustus/Tasemekirjeldused] 08.09.2013
38. The development of accountancy profession in the UK and ICAEW's role. London: The Institute of Chartered Accountants in England and Wales, 2012, 28 p.
39. The Europass and its documents. Europass Deutschland
[http://www.europass-info.de/index.php?id=252&no_cache=1] 01.12.2013
40. The Register of Regulated Qualifications. Office of Qualifications and Examinations Regulation. [<http://register.ofqual.gov.uk/Qualification>] 01.12.2013
41. This way to CPA - College search. AICPA.
[<https://www.thiswaytocpa.com/education/college-search/>] 06.04.2013
42. **Tinits, Margus.** Raamatupidaja kutsestandardite ajaloost Eestis. Eesti Raamatupidajate Kogu, 3.mai 2007 [www.erk.ee/artiklid.php?uid=12] 10.11.2013
43. **Turpin, Rick, Alvis, John ja Tyler, Nancy Pogue.** Professional Certifications in Accounting [http://www.newaccountantusa.com/newsfeat/ip/ip_profcerts.html] 03.04.2013
44. Tööjõu vaba liikumine. Tallinn: Saksamaa Liitvabariigi Suursaatkond, 2012, 2 lk.
45. **Uche, Chibuike U.** The Accounting Profession in British West Africa. Edinburgh: The Institute of Chartered Accountants of Scotland, 2007, 170 p.
46. Vandeaudiitoritele kutse omistamine - Audiitortevuse portaal. Rahandusministeerium
[https://www.audiitortevus.ee/lr1/web/guest/uudised/-/asset_publisher/8Jlt/content/vandeaudiitoritele-kutse-omistamine?redirect=%2F1r1%2Fweb%2Fguest%2Fuudised] 21.07.2013
47. Vanemraamatupidaja kutsestandard. SA Kutsekoda, 2012, 4 lk.
[<http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10438398/pdf/vanemraamatupidaja-tase-6.7.et.pdf>] 29.11.2013
48. View Qualification: ACCA level 4 Award in Audit. The Register of Regulated Qualifications. Office of Qualifications and Examinations Regulation.
[http://register.ofqual.gov.uk/Qualification/Details/601_1076_4] 21.11.2013
49. VKS-testi sooritamise tulemused - Audiitortevuse portaal. Rahandusministeerium
[https://www.audiitortevus.ee/lr1/web/guest/uudised/-/asset_publisher/8Jlt/]

content/vks-testi-sooritamise-tulemused-4?redirect=%2F1r1%2Fweb%2Fguest%2
Fuudised%3Fp_p_id%3D101_INSTANCE_8Jlt%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_st
ate%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col] 21.07.2013

LISAD

Lisa 1. Kutsestandardi näide

KUTSESTANDARD

Raamatupidaja, tase 5

Kutsestandard on dokument, milles kirjeldatakse kutsetegevust ning esitatakse kompetentsusnõuded ehk töö edukaks tegemiseks vajalike oskuste, teadmiste ja hoiakute kogumit.

Kutsestandardi kasutusala

- 1) Tööturu nõudmistele vastavate õppekavade ja koolitusprogrammide koostamine
- 2) Inimeste kompetentsuse hindamine, sh enesehindamine ja vastavushindamine kutse andmisel
- 3) Ametite kirjeldamine ja tutvustamine
- 4) Inimese karjääri planeerimine ja aluse loomine elukestvaks õppeks
- 5) Koolitusvajaduste väljaselgitamine ning koolituse planeerimine
- 6) Ametijuhendite koostamine ja töötajate värbamine
- 7) Kutsete ja kvalifikatsioonide võrdlemine.

Kutsenimetus	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase
Raamatupidaja, tase 5	5

A-osa KUTSEKIRJELDUS

A.1 Töö kirjeldus
Raamatupidamine on kitsamas mõttes finantsarvestuse osa, mis tegeleb raamatupidamiskannetega (raamatupidamisregistrite pidamisega). Laiemas mõttes hõlmab ta sama majandusüksuse majandusanalüüsi, tegevuse planeerimist (kavandamist, eelarvestamist) ja sisekontrolli. Raamatupidaja tegeleb järgmiste majandusarvestuse valdkondadega - põhiliselt finantsarvestusega, kuid ka finantsaruannete analüüsiga, maksuarvestusega, kulu- ja eelarvestusega. Raamatupidajad töötavad äri-, avalikus- ja mittetulundussektoris. Raamatupidaja korraldab raamatupidamist nii, et oleks tagatud aktuaalse, olulise, objektiivse ja võrreldava info saamine majandusüksuse finantsseisundist ja tegevustulemusest. Raamatupidaja juhendab Eesti heast raamatupidamistavast ja/või Euroopa Liidus tunnustatud standarditest, arvestuse ja aruandluse põhimõtetest ning järgib kutse-eetika nõudeid. Raamatupidaja põhilised tööülesanded on seotud igapäevase raamatupidamise tööga, sh maksudeklaratsioonide täitmisega, statistiliste aruannete koostamisega jne. Raamatupidaja töö eeldab isiklikku vastutust ja iseseisvust ning nõuab koostööd meeskonna/grupi teiste liikmetega. Töötamine toimub enamasti juhendamisel. Raamatupidaja peab oskama planeerida oma tööd ja aega, olema täpne ja kohusetundlik ning hea suhtleja.
A.2 Tööosad
Kohustuslikud tööosad
A.2.1 Finantsarvestus A.2.2 Maksuarvestus A.2.3 Juhtimisarvestus
Tööülesannete täielik loetelu on toodud Lisas 1 "Tööosad ja tööülesanded"
A.3 Töö keskkond ja eripära
Töötamine toimub siseruumides/büroos. Töö enamasti arvutiga, sundasendis. Töö on üldjuhul rutiinne. Töötempo on perioodiliselt pingeline.
A.4 Töövahendid
Büroo- ja sidetehnika ning tööks vajalik arvutitarkvara.

Lisa 1 järg

ESF programm "Kutsete süsteemi arendamine"

A.5 Tööks vajalikud isikuomadused
1) kohanemisvõime (pinge- ja stressitaluvus), 2) koostöövõime, 3) täpsus, 4) õppimisvõime, 5) vastutusvõime (usaldatavus, korrektsus, täpsus, kohusetunne, enesedistsipliin), 6) otsustusvõime ja iseseisvus, 7) analüütiline (matemaatiline) võimekus ja loogiline mõtlemine, analüüsioskus, 8) kontsentreerumisvõime, 9) ausus.
A.6 Regulatsioonid kutsealal tegutsemiseks
A.7 Enamlevinud ametinimetused
Enamlevinud ametinimetused on raamatupidaja, palgaarvestaja, raamatupidaja assistent, kassapidaja, andmesisestaja.
A.8 Kutsealane ettevalmistus
Raamatupidaja kutse tase 5 kutse taotlemisel on soovitatav erialane kutseharidus keskhariduse baasil, ja/või eelnev töökogemus raamatupidajana ja/või läbitud raamatupidamise täienduskoolitus.

B-osa KOMPETENTSUSNÕUDED

B.1 Kutse struktuur
Selle kutse taotlemisel on nõutav kompetentside B.2.1, B.2.2, B.2.3 ja B.2.4 (lähiv kompetents) tõendamine.

B.2 Kompetentsid

KOHUSTUSLIKUD KOMPETENTSID

B.2.1 Finantsarvestus	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1. Järgib raamatupidamiseseaduses ja muudes normatiivaktides väike- ja keskkettevõttele sätestatud. 2. Juhindub oma töös majandusüksuse raamatupidamise sise-eeskirjast. 3. Koostab juhendamisel raamatupidamise põhiaruandeid, võttes aluseks kirjendatud ja dokumenteeritud majandussündmused. 4. Valmistab ette andmeid mitmesuguste statistilise aruannete koostamiseks ja koostab juhendamisel statistilisi aruandeid. 5. Võrdleb koostatud aruannete vastavust raamatupidamise sise-eeskirjaga, raamatupidamise ja muude seadustega. 6. Järgib dokumentide vormistamise ja säilitamise korda vastavalt raamatupidamise sise-eeskirjale.	
Teadmised: 1) alusteadmised raamatupidamisest ja seda reguleerivatest õigusaktidest	
Hindamismeetod(id): Kirjalik eksam, test	
B.2.2 Maksuarvestus	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1. Kogub andmed, täidab ja esitab maksudeklaratsiooni vastavalt seadusandlusele. 2. Võrdleb majandusüksuse maksude arvestamise vastavust maksuseadustele.	
Teadmised: 1) maksundus ja seda reguleerivad õigusaktid.	

ESF programm "Kutsete süsteemi arendamine"

Hindamismeetod(id): Kirjalik eksam, test	
B.2.3 Juhtimisarvestus	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1. Teostab analüüsi, kasutades finantsaruannete analüüsi põhimeetodeid. 2. Kasutab finantsarvestuse jaoks lubatud kuluarvestuse meetodeid, lähtudes majandusüksuse eripärast. 3. Osaleb finantseelarvete koostamisel ja/või koostab juhendamisel finantseelarveid (sh eelarvestatud finantsaruandeid) lähtudes majandusüksuse eripärast.	
Teadmised: 1) statistika alused; 2) kulu- ja juhtimisarvestuse alused; 3) majandusanalüüsi alused.	
Hindamismeetod(id): Situatsiooniülesanne, test	

KUTSET LÄBIVAD KOMPETENTSID

B.2.4 Raamatupidaja, tase 5 kutset läbiv kompetents	EKR tase 5
Tegevusnäitajad: 1. Osaleb meeskonnatöös, kohandub meeskonnaga, on valmis teistelt õppima ja saavutama vajalikke kokkuleppeid, peab kinni tähtaegadest. 2. Mõistab kultuurilisi ja keelelisi erinevusi ja oskab suhelda erinevate inimestega, esitada oma seisukohti suuliselt ja kirjalikult, kasutab riigikeelt tasemel B-2. 3. Kasutab oma töös arvutit tasemel: AO1 – Infotehnoloogia põhimõisted ja infoühiskond, AO2 – Arvuti kasutamine ja failihaldus, AO3 – Tekstitöötlus, (vt Lisa : Arvuti kasutamise oskuse kriteeriumid). 4. Täiendab end sihipäraselt oma erialal.	
Teadmised: 1) majandusteooria (mikro- ja makroökonomika); 2) ettevõtluse alused; 3) organisatsioonikäitumine ja –juhtimine; 4) ettevõtte rahandus; 5) majandusmatemaatika ja –statistika; 6) raamatupidamistarkvara.	
Hindamismeetod(id): Läbivaid kompetentse hinnatakse integreeritult kõigi teiste kutsestandardis toodud kompetentside hindamise käigus.	

C-osa ÜLDTEAVE JA LISAD

C.1 Teave kutsestandardi koostamise, kinnitamise ja kutse andja kohta ning viide kutsestandardi asukoha kohta klassifikaatorites	
1. Kutsestandardi tähis kutseregistris	14-07062012-13/1k

Europe Liit
Euroopa Liit

Eesti Arengukoostöö
Eesti Arengukoostöö

Kutsekoda

ESF programm "Kutsete süsteemi arendamine"

2. Kutsestandardi koostajad	Aivar Kangust, Audiitorkogu Ene Rammo, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda Ester Vahtre, Sky Laser Advertising Group Helle Noorväli, Lääne-Viru Rakenduskõrgkool Jaan Alver, Tallinna Tehnikaülikool Mai Palm, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus Mare Berg, Eesti Raamatupidajate Kogu Margus Tinitis, OÜ Tinitisa Konsultatsioonibüroo Tõnis Blank, Eesti Raamatupidajate Kogu
3. Kutsestandardi kinnitaja	Äriteeninduse ja Muu Äritegevuse Kutsenõukogu
4. Kutsenõukogu otsuse number	10
5. Kutsenõukogu otsuse kuupäev	07.06.2012
6. Kutsestandardi kehtib kuni	06.06.2017
7. Kutsestandardi versiooni number	1
8. Viide Ametite Klassifikaatorile (ISCO 08)	2 Tippspetsialistid 24 Äri- ja haldusala tippspetsialistid
9. Viide Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)	5
C.2 Kutsenimetuse võõrkeeles	
Inglise keeles	Accountant, level 5

Lisa 2. Alates 2008. aastast kehtivad EKR tasemekirjeldused

	Teadmised <i>(eristatakse teoreetilised ja faktiteadmised)</i>	Oskused (eristatakse kognitiivseid: loogilise, intuiitiivse ja loova mõtlemise kasutamine ja praktilisi oskusi: käelised oskused ning meetodite, materjalide, tööriistade ja vahendite kasutamine)	Vastutuse ja iseseisva tegutsemise ulatus
1. tase	Üldteadmised	põhioskused lihtsamate (töö)ülesannete täitmiseks	töötab või õpib otsesel juhendamisel piiritletud situatsioonis
2. tase	põhilised tööalased või õppesuunaalased faktiteadmised	põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused vastava teabe kasutamiseks, et täita (töö)ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid.	töötab ja õpib juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega
3. tase	teadmised tööalaste või õppesuunaalaste faktide, põhimõtete, protsesside ja üldiste mõistete kohta	kognitiivsed ja praktilised oskused (töö)ülesannete täitmiseks ja probleemide lahendamiseks, valides ja rakendades põhimeetodeid, töövahendeid, materjale ja teavet	vastutab töö- või õppeülesannete täitmise eest kohandab probleemide lahendamisel enda käitumist vastavalt olukorrale
4. tase	tööalased või õppesuunaalased laiaulatuslikud fakti- ja teooriate teadmised	tööalased või õppesuunaalased kognitiivsed ja praktilised oskused konkreetsetele probleemidele lahenduse leidmiseks	juhib ise oma tööd ja õppimist vastavalt juhtnööridele situatsioonides, mida saab tavaliselt ette näha, kuid mis võivad muutuda juhendab kaaslaste tavatööd, võtab mõningase vastutuse töö ja õppetöö hindamise ja edendamise eest

Lisa 2 järg

5. tase	töölased või õppesuunaalased põhjalikud, spetsialiseeritud, faktilised ja teoreetilised teadmised ning teadlikkus oma teadmiste piiridest	igakülgsed kognitiivsed ja praktilised oskused abstraktsetele küsimustele loovate lahenduste leidmiseks	Juhib ja juhendab töö- ja õppesituatsioone, kus võivad juhtuda ettearvamatud muutused, kontrollib ja arendab enda ja teiste tegevust
6. tase	töölased või õppesuunaalased süvateadmised, sh kriitiline arusaam teooriatest ja printsiipidest	meisterlikkust ja novaatorlikkust demonstreerivad arenenud oskused konkreetsete tööalaste või õppesuunaalaste keeruliste ja ettearvamatute probleemide lahendamiseks	juhatab keerulisi tehnilisi või kutsealaseid tegevusi või projekte, võtab vastutuse otsuste langetamise eest ettearvamatutes töö- või õppesituatsioonides vastutab üksikisikute ja rühmade kutsealase arendamise juhtimise eest
7. tase	väga spetsialiseeritud, osaliselt tööalaste või õppesuunaalaste teadmiste esirinnas olevad teadmised, millel rajaneb originaalne mõtlemine kriitiline teadlikkus tööalastest või õppesuunaalastest ja eri valdkondade vahelistest probleemidest	spetsialiseeritud probleemilahendamise oskused, mis on vajalikud teadus- ja/või innovatsioonitegevuses, selleks et luua uusi teadmisi ja protseduure ning siduda eri valdkondade teadmisi	juhib ja muudab töö- või õppesituatsioone, mis on keerukad, ettearvamatud ja nõuavad uut strateegilist käsitlust võtab vastutuse kutseteadmistesse ja -tegevusse panuse andmise eest ja/või kontrollib meeskondade strateegilist tegutsemist

Lisa 2 järg

8. tase	teadmised, mis on tööalaste või õppesuunaalaste ja valdkondadevaheliste teadmiste esirinnas	eriti arenenud ja spetsialiseeritud oskused ja tehnikad, kaasa arvatud süntees ja hindamine, mis on vajalikud kriitiliste küsimuste lahendamiseks teadus- ja/või innovatsioonitegevuses ja olemasolevate teadmiste või kutseoskuste täiendamiseks ning uuesti määratlemiseks	omab autoriteeti ja demonstreerib oma novaatorlikkust, iseseisvust, teadus- ja kutsealast meisterlikkust ning pidevat pühendumust uute ideede või protsesside arendamisel töö- või õppesituatsioonide, sh teadustöö, esirinnas
---------	---	--	--

Lisa 3. Töös esinevad lühendid

ACA - Associate of the Institute of Accountants
ACCA - The Association of Chartered Certified Accountants
AICPA - The American Institute of Certified Public Accountants
CAT - Certified Accounting Technician
CCSA - Certification in Control Self-Assessment
CFA - Chartered Financial Analyst
CFAB - Certificate in Finance, Accounting and Business
CFE - Certified Fraud Examiner
CFM - Certified in Financial Management
CFP - Certified Financial Planner
CFS - Certified Fund Specialist
CFSA - Certified Financial Services Auditor
CGAP - Certified Government Auditing Professional
CIA - Certified Internal Auditor
CIC - Chartered Investment Counselor
CIMA (ACCA sertifikaat) - Certified International Management Accountant
CIMA (AICPA sertifikaat) - Certified Investment Management Analyst
CIMA (ühing) - Chartered Institute of Management Accountants
CIPFA - Corporate Treasurers and Accountants Association
CISA - Certified Information Systems Auditor
CMA - Certified Management Accountant
CPA - Certified Public Accountant
CRMA - Certification in Risk Management Assurance
EKR - Eesti Kvalifikatsiooniraamistik
ERK - Eesti Raamatupidajate Kogu
EQF - European Qualification Framework
GMAT - Graduate Management Admissions Test
GRE - Graduate Record Examination
IA - Internal Auditor
ICAEW - The Institute of Chartered Accountants in England and Wales
IFAC - International Federation of Accountants

Lisa 3. järg

IFR - International Financial Reporting

IFRS - International Financial Reporting Standards

IIA - The Institute of Internal Auditors

IMA - Institute of Management Accountants

Lisa 4. Küsimustik

Küsitlus on koostatud bakalaureusetöö raames teemal "Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite arendamine Eestis". Küsitlus on mõeldud juhtival kohal olevatele raamatupidajatele ning koosneb üheksast küsimusest. Iga küsimuse juures esitatakse Teile kaks või rohkem väidet, mille hulgast palun valida üks (esimese küsimuse puhul kaks), millega nõustute kõige rohkem. Vastamisel palun lähtuda isiklikest kogemustest ning olukordadest. Igal küsimusel on ka lahter, kuhu on võimalik kirjutada oma ettepanek, kui see ei ühildu ühegi väitega.

Küsimustik on anonüümne ning vastuseid kasutatakse vaid bakalaureusetöö raames.

Kõigi vastanute vahel loositakse 4.detsembril välja 40€ väärtune SPA pakett Kalev SPA-sse. Loosis osalemiseks lisada küsitluse lõppu oma e-mail. E-maili kasutatakse vaid võidust teada andmise eesmärgil.

1. Palun valige 2 väidet, mis käivad Teie kohta

- ☐ Töötan erasektoris
- ☐ Töötan avalikus sektoris
- ☐ Oman kehtivat raamatupidaja kutsetunnistust või sellega samaväärset tunnistust
- ☐ Olen varasemalt raamatupidaja kutseeksami sooritanud, kuid see ei kehti hetkel
- ☐ Ei ole kunagi raamatupidaja kutseeksamit sooritanud
- ☐ Kavatsen tulevikus raamatupidaja kutseeksamit sooritada
- ☐ Muu (palun nimetage)

2. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Praegune raamatupidajate kutsestandardite süsteem Eestis on hea ning seda ei pea muutma
- ☐ Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteem vajab arendamist
- ☐ Muu (palun nimetage)

Lisa 4 järg

3. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteemi arendamisega peaks tegelema Eesti Raamatupidajate Kogu
- ☐ Eesti raamatupidajate kutsestandardite süsteem areneks paremini, kui Eestisse tuleks ülemaailmse raamatupidajate organisatsiooni harukontor (näiteks ACCA, AICPA või ICAEW)
- ☐ On vaja luua uus organisatsioon Eestis raamatupidajate kutsestandardite arendamiseks
- ☐ Muu (palun nimetage)

4. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Eesti raamatupidajate tööjõu liikumine rahvusvahelisel tasandil on piisavalt lihtne
- ☐ Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist on vaja hõlbustada kasutades Euroopa Liidu raamistikke
- ☐ Eesti raamatupidajate tööjõu liikumist on vaja hõlbustada võttes kasutusele ülemaailmsete raamatupidajate organisatsioonide sertifikaadid (näiteks ACCA, AICPA või ICAEW)
- ☐ Muu (palun nimetage)

5. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Praegused vastutusel põhinevad raamatupidajate kutsestandardid on Eesti vajadustele sobivad
- ☐ Praegustele vastutusel põhinevatele raamatupidaja kutsestandarditele lisaks on vajalik pakkuda ka tööülesandel põhinevaid kutsestandardeid (näiteks kutsetunnistused konsentratsiooniga avalikus halduses, varude juhtimises, maksunduses)
- ☐ Muu (palun nimetage)

Lisa 4 järg

6. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Kutsetunnistused peaksid olema kohustuslikud kõigil raamatupidajatel Eestis
- ☐ Kutsetunnistused peaksid olema kohustuslikud erasektori raamatupidajatel
- ☐ Kutsetunnistused peaksid olema kohustuslikud avaliku sektori raamatupidajatel
- ☐ Kutsetunnistuse omamine peaks olema vabatahtlik kõigi Eesti raamatupidajatel
- ☐ Muu (palun nimetage)

7. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidaja kutsetunnistuse saaja kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks end järjekindlalt täiendama
- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidaja kutsetunnistuse saaja kutsesunnistuse kehtivuse säilitamiseks olema kohustatud töötama teatud aja raamatupidaja erialal
- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist ei ole raamatupidaja kutsetunnistuse kehtivuse säilitamiseks järjekindel enesetäiendamine ega vastaval ametikohal töötamine vajalik
- ☐ Muu (palun nimetage)

8. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist tuleks raamatupidaja kutsetunnistuse saaja automaatselt arvestada raamatupidajate kutseühingu täisliikmeks
- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist peaksid raamatupidaja kutsesunnistuse saajad olema kaasatud raamatupidajate kutseühingu tegevusse, kuid sellega ei tohi kaasneda lisakulutusi
- ☐ Pärast kutseeksami sooritamist peaks raamatupidajate kutseühinguga liitumine/kaasamine olema vabatahtlik
- ☐ Muu (palun nimetage)

Lisa 4 järg

9. Palun valige väide, millega nõustute kõige rohkem

- ☐ Raamatupidaja töökohale uusi töötajaid otsides pean oluliseks, et kandidaadil oleks kehtiv raamatupidaja kutsetunnistus
- ☐ Raamatupidaja töökohale uusi töötajaid otsides ei pea ma oluliseks/vajalikuks kehtiva raamatupidaja kutsetunnistuse olemasolu
- ☐ Muu (palun nimetage)

Tänan, et vastasite küsimustikule!

Olen väga tänulik, kui saaksite selle küsitluse edasi saata teistele juhtival kohal töötavatele raamatupidajatele.

10. Palun sisestage oma e-mail, kui soovite osaleda Kalev SPA paketi loosimises

SUMMARY

DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF VOCATIONAL STANDARDS OF ACCOUNTANTS IN ESTONIA

Hanna-Kaisa Niid

Based on the problem of free movement of the workforce, the European Union has developed frameworks for conducting vocational standards. In relation to the adoption of European qualification frames in Estonia in 2008 and the expiration of previous vocational standards for accountants in the end of 2012, a question has been raised about the quality of the accountants' vocational standards and their relation to global standards. Until now, the vocational standard and qualifications of accountants have not been widely discussed, but with growth of workforce market opening and continuing globalization, their importance has grown exponentially.

The goal of this research paper is to compare the Estonian accountants' vocational standards system to the systems of other countries in order to offer suggestions to its further development.

In order to reach the goal the following research assignments have been established:

- To explain the meaning and necessity of vocational standards and qualifications;
- To give an overview of the vocational standards system and its development in Estonia and in the European Union;
- To analyse obstacles for accountants' workforce movement between Estonia, the European Union and the United States of America caused by vocational standards and certifications;

- To analyze the Estonian vocational standards of accountants concentrating on the similarities and differences between Great Britain's analogs and the United States' analogs;
- To find opportunities for developing the accountants' vocational standards system in Estonia based on the comparison between Estonia and Great Britain's and the United States' analogs;
- To conduct an empirical study among the management accountants of Estonia by mapping the evaluation of the current state and development opportunities of the Estonian accountants' vocational standards system;
- To offer solutions based on the results of theoretical and empirical studies for further development of Estonian accountants' vocational standards system.

This topic has been researched previously mainly by Estonian Qualifications Authority (Kutsekoda). Literature for this topic was mainly found from Estonian and European Union legislations, reports and press releases.

The current Estonian vocational standards system is based on the European Qualification Framework. The earlier 5 level Estonian qualification framework was connected to the European 8 level qualification framework from December 2008 until August 2011. The development of Estonian vocational standards' system is based on the Lisbon strategy endorsed by the European Committee in 2000. The aim of the strategy is to make the European Union most competitive and dynamic economy based on knowledge. The main goal of the European Qualification Framework is to stimulate the movement of workforce from one country to another and to propitiate their lifelong learning.

With the adaptation of the European Qualification Framework the vocational standards and qualifications of Estonia accountants were renewed. The vocational standards used before (Accountant's assistant I, Accountant II, Accountant III) will be gradually replaced with new standards: Accountant level 5, Accountant level 6, Accountant level 7). The sole accountants' union in Estonia - Eesti Raamatupidajate Kogu - gives out vocational certifications based on the vocational standards. The certifications are given out to the accountants who have successfully passed the necessary exam. The right to

give out the certifications is given to Eesti Raamatupidajate Kogu by Estonian Qualification Authority. Although auditors are also considered as specialists of accounting, the vocational standards of auditors have not been added to the registry of vocational standards operated by the Estonian Qualification Authority. Auditing is regulated by law and the auditors' union - Audiitorkogu - is in charge of the vocational standards of auditors

In order to make proposals for the development of Estonian accountants' vocational standard system, the Estonian vocational standards and accountants' union was compared to the vocational standards and accountants' unions in Great Britain and the United States of America. Two of the biggest accountants' unions in Great Britain are The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) and The Institute of Chartered Accountants in England and Wales (ICAEW). The biggest accountants' union in the United States is The American Institute of Certified Public Accountants (AICPA). These unions have long history and they are not regulated by their government, so they are strong and influential as unions.

The main differences between the vocational standard system of accountants in Estonia and in UK and US are the certifications they offer, training required for attaining the validity of the certifications and the connection between schools. There is also a difference between the unions based on their members' policy and cooperation with schools. While in Estonia there are three vocational standards based on the level of qualifications, ACCA, AICPA and ICEAW offer also different certifications for each level accordingly to the difference between job assignments. As the vocational standard Accountant's assistant I is valid without any time limit and the vocational standards Accountant II and Accountant III are valid for 5 years, these certifications offered by ACCA, AICPA and ICAEW demand continuous training for keeping the certification valid and in some cases working in a related area is demanded.

All the accountants' unions collaborate with schools but there is a visible difference between which schools Estonian union and other unions mention collaborate with. While Estonian union of accountants collaborated mainly with vocational schools, then ACCA collaborates with 271 colleges, AICPA collaborates with 1000 colleges and ICAEW with 8 universities. In addition, the members' policy varies between unions.

There are no conditions for being a member of Eesti Raamatupidajate Kogu, but at the same time a SPA or according ACA exam is required for being a member of the previously mentioned foreign unions.

The author conducted eight questions based on the differences appeared in the previous comparison for what is the possible valuation Estonian senior accountants have on the Estonian accountants' vocational standards. A questionnaire was created about the vocational standards of accountants, the target audience was senior accountants of Estonia. Questionnaire consisted of 9 questions and the total number of responses for 226. Based on the data collected from the survey it can be said that in addition to the current accountants' vocational standards there is a demand for separate vocational standards for accountants in public and private sector. Also, senior accountants feel that there is a need for continuous training of accountants in order to maintain the certifications valid.

In general, senior accountants seem to be content about the current vocational standard system for accountants and a certification is considered a bonus, but in order to further develop the Vocational standards system of accountants in Estonia the author proposes three main actions:

- To add separate certifications based on the specifics of the sector of economy.
- To increase cooperation between Estonian Accountants' Association and Auditors' Union, educational organizations and companies.
- To demand continuous training for all the certifications in order to maintain the validity of the vocational certifications of accountants and to specify conditions of continuous training for vocational standards Accountant level 6 and Accountant level 7.

This research paper discusses the current state of the Estonian accountants' vocational standard system and made proposals for the further development of the system based on the comparison between Estonian system and the system in Great Britain and the United States and based on the data collected from the survey. These proposals can be taken into account for further development of the accountants' vocational standards by Eesti Raamatupidajate Kogu. This research can be improved by adding more countries into

the comparison and by making interviews and focus group interview with senior accountants about the development opportunities of Estonian accountants' vocational standards system.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Hanna-Kaisa Niid

(sünnikuupäev: 09.04.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Majandusarvestuse spetsialistide kutsestandardite süsteemi arendamine Eestis“,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Sinaida Kalnin,
(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **13.01.2014**